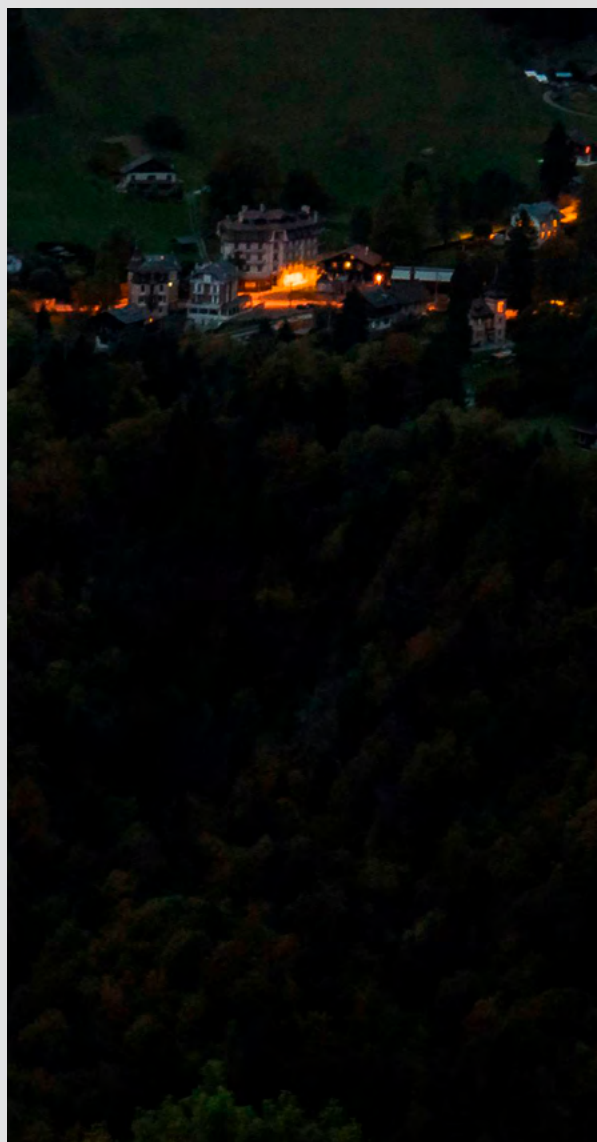
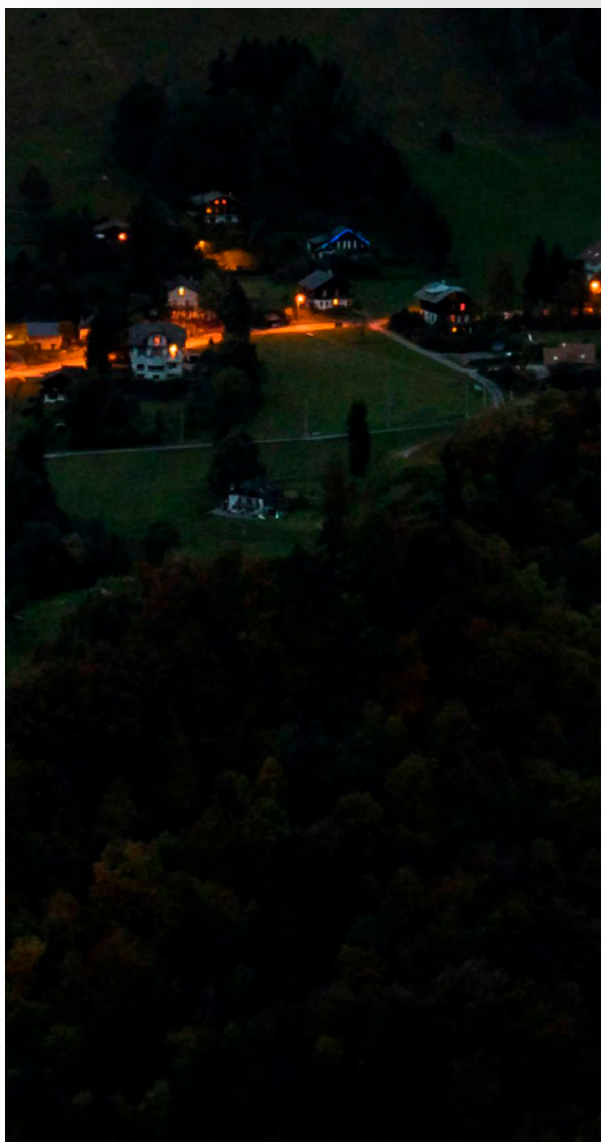

LANDSCAPE IN FOCUS

**Průvodce
Krajina pro obce**

Proč Landscape in Focus?

Krajina není jen vzdáleným horizontem - obklopuje nás na každém kroku. Odehrává se v ní náš každodenní život, je součástí míst obyčejných i pozoruhodných. Je prostorem, kde se setkávají přírodní a kulturní hodnoty, je zdrojem a uchováním paměti a místem prožitků.

Většinu rozlohy České republiky tvoří krajina malých obcí. Mnohé z nich přitom dnes čelí stejným výzvám jako města: dopravní zátěži, stárnutí obyvatel, tlaku nové výstavby, ale také suchu, erozi nebo úbytku biodiverzity. Malé obce často mají jen omezené finanční zdroje, chybí jim odborné zázemí, dostatek informací a možnost sdílení zkušeností. Přitom každé jejich rozhodnutí do krajiny zasahuje a mění ji – někdy na desítky let dopředu.

Projekt Landscape in Focus (zaměřeno na krajinu) vznikl s cílem podpořit a inspirovat místní samosprávy i širokou veřejnost, pro které je péče, ochrana a rozvoj krajiny důležitá.

Ukazuje krajinu jako společný prostor a nabízí praktické přístupy, jak rozhodovat a plánovat s ohledem na krajinu – a tím posilovat kvalitu života, vztahy i odolnost míst. Jako velmi aktuální se dnes ukazuje zejména potřeba vnímat krajinu jako celek.

Tento text je jedním z výstupů mezinárodního projektu. Vychází ze zkušeností autorského týmu krajinářských architektek a architektů, spolupracujících ve své praxi i výzkumu s malými obcemi v Česku, na Slovensku, v Německu a ve Finsku.

Publikace pomocí doporučení a příkladů ukazuje, že i malá opatření, chytře zasazená

do širšího celku, mohou mít nečekaně velký dopad. Výsadba stromů, obnova cesty, úprava návsi nebo práce s dešťovou vodou – každý z těchto kroků může přispět k lepšímu hospodaření, klimatu i soudržnosti obyvatel obce. Nejde o odbornou příručku. Je to pozvání k přemýšlení o tom, jak lze problémy obce – od plánování rozvoje po každodenní údržbu – řešit skrze krajinu.

Jak číst tento dokument?

Tato publikace je praktickým průvodcem pro obce. Může být inspirací pro nové projekty, podkladem pro diskusi o rozvoji nebo nástrojem při plánování a rozhodování o krajině.

Obsahuje deset kapitol, které se věnují klíčovým tématům udržitelného rozvoje obce – vždy s krajinou v centru pozornosti. Každé téma lze číst samostatně, nebo je možné procházet kapitoly podle jejich vzájemných souvislostí. Jsou navzájem provázané stejně, jako jsou propojené vrstvy a témata v krajině.

V orientaci pomáhá navigační systém na okrajích stránek. Tečky u názvů kapitol ukazují, jak silně spolu jednotlivá témata souvisejí:

- jedna tečka značí slabší vazbu,
- dvě tečky znamenají, že spolu témata úzce souvisí.

Každá kapitola obsahuje:

- krátké shrnutí tématu
- praktická doporučení a návrhy řešení
- po dvou stručných případových studiích z Česka, Finska, Německa a Slovenska

Dohromady tedy sto konkrétních doporučení vycházejících z praxe, která se dají přizpůsobit různým místním podmínkám.

 Pokud vás některé téma zaujme, na webové platformě LiF-T jsou k dispozici rozšířené verze případových studií, další příklady a materiály ke stažení. Pravidelné aktuality a inspiraci přinášejí také sociální síť projektu.

 Na konci brožury je slovníček pojmů, který vysvětluje základní termíny.

Tip: Začít kapitolou, která odpovídá aktuálním potřebám vaší obce – voda, vegetace, veřejný prostor. Pomocí navigačních značek pak lze snadno navázat na související témata.

1 **Strategie, rozvoj
a plánování**

2 **Environmentální
výzvy**

3 **Estetika a místní
charakter**

4 **Využití území
a ekonomika**

5 **Veřejná
prostranství**

**Klíčová
partnerství**

**Populační
dynamika**

**Možnosti
financování**

**Péče
a správa**

**Zaměřeno na
krajinářskou architekturu**

6

7

8

9

10

1

Strategický rozvoj a plánování

Zaměřeno na krajinu

2

•

3

•

4

•

5

•

Jak by měla vaše obec vypadat za 10 let?

Víte, čím začít?

6

•

7

•

8

•

9

•

10

•

Úvod

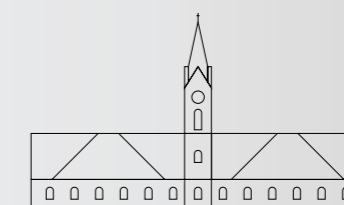
1 Strategické a prostorové plánování představuje zásadní nástroj pro rozvoj sídel i okolní krajiny. Základem je formulace celkové vize, ke které obec v dlouhodobém horizontu směřuje. Teprve na jasnou vizi by měly navazovat veškeré plánovací kroky, stejně jako dílčí projekty v území. Správně nastavený strategický rámec umožňuje obci stanovit priority, plánovat etapizaci jednotlivých kroků, zpracovávat jednotlivé projekty a především zajistit, že je vše ve vzájemném souladu, což umožňuje vzájemné návaznosti, přesahy a synergie.

2 Klíčovým nástrojem na úrovni samosprávy je územní plánování. Plánovací dokumenty obcí hrají zásadní roli při usměrňování a koordinaci rozvoje území. Hlavním předpokladem kvalitního výsledku je pečlivě připravené zadání, které vychází z jasně formulované vize, důkladné znalosti místního prostředí a pochopení širších souvislostí.

3 Cílem plánovacích procesů je zajistit vyvážený rozvoj, jenž zajistí nejen ekonomickou prosperitu, ale také environmentální a sociální stabilitu – tedy podmínky pro kvalitní život místních obyvatel.

4 Základním a závazným dokumentem na úrovni obce je územní plán, který může být dále rozpracován prostřednictvím regulačního plánu nebo územní studie. Důležitým podkladem je také Územní studie krajiny a další dokumenty krajinného plánování, které mohou sloužit jako klíčové vstupy při pořizování či aktualizaci územního plánu i při podrobnějším rozhodování v území.

5 Řada prvků v krajině, například vodní režim či technická, dopravní nebo zelená infrastruktura, přesahuje hranice obce a vyžaduje širší spolupráci v rámci regionu. Pro úspěšný rozvoj obce je zásadní účast místního obyvatelstva a dalších aktérů důležitých pro dané území. To může být významným impulzem k posílení místních komunitních vazeb.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

1

Formulujte srozumitelnou vizi rozvoje obce a její krajiny, která poskytne jasný rámec pro plánování, stanovení priorit a směřování investic. Využívejte nástroje strategického plánování a odborné poznatky. Zajistěte zapojení veřejnosti – vize obce by měla být široce sdílená.

2

3

4

5

3

Při plánování zvažujte ekonomické, sociální a environmentální aspekty – jedná se o vzájemně propojené oblasti, které se ovlivňují a nelze je posuzovat a plánovat odděleně.

4

K naplňování sdílené vize obce využívejte nástroje územního plánování. Zpracování plánovacích dokumentů nemusí být pouhou formalitou, ale účinným nástrojem v rukou obce, který umožní cíleně a dlouhodobě ovlivňovat její rozvoj. Je zásadní, aby se tato skutečnost promítla již do fáze zadání dokumentů a výběru jejich zhotovitele.

5

Využívejte nástroje krajinného plánování – umožňují hlubší pohled na řadu témat, která přesahují rámec územního plánu. Může se jednat o detailnější řešení vodního režimu, zelené infrastruktury, protierozní ochrany půdy nebo podporu jedinečného charakteru krajiny a její obytnosti.

6

Plánujte efektivně. Víceúčelová / sdílená řešení dokážou reagovat na několik problémů najednou. Například promyšleně navržený vegetační prvek s cestou může zvýšit přístupnost a rekreační hodnotu území, zároveň zadržet vodu, chránit půdu před erozí a ještě zlepšit estetickou hodnotu krajiny. Taková řešení šetří finanční prostředky a minimalizují zábor půdy.

7

Zajistěte, aby se zájmy vaší obce promítly do nadřazených strategických a plánovacích dokumentů – spolupracujte s dalšími obcemi, sdruženími obcí, krajem.

8

Zajistěte obecní pozemky pro realizaci vize. Předpokladem naplnění vytyčených cílů je získání strategicky důležitých pozemků (například pro veřejnou vybavenost, realizaci cestních spojení nebo obnovu vodního režimu) do majetku obce. Současně vždy plánujte pozemkové úpravy pouze v souladu s krajinnou strategií – bez ní nedělejte žádné zásahy, protože často existuje jen jedna šance vše provést správně.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

9

Plánované změny, vize a strategie realizujte po etapách – můžete začít menšími, dobře zvládnutelnými projekty, přičemž stále mějte na paměti širší cíle a dlouhodobou vizi.

2

10

Vždy spolupracujte s týmem odborníků, kteří přinášejí potřebné znalosti a zkušenosti a pomáhají nalézt vyvážený pohled. V týmu by neměl chybět krajinářský architekt či architektka. Odborná spolupráce představuje určitou finanční investici, v dlouhodobém horizontu se jednoznačně vyplatí. Nezapomínejte také na zapojení veřejnosti. Účast obyvatel ve všech fázích strategických a plánovacích procesů obohacuje celý postup o cenné místní znalosti a podněty.

4

5

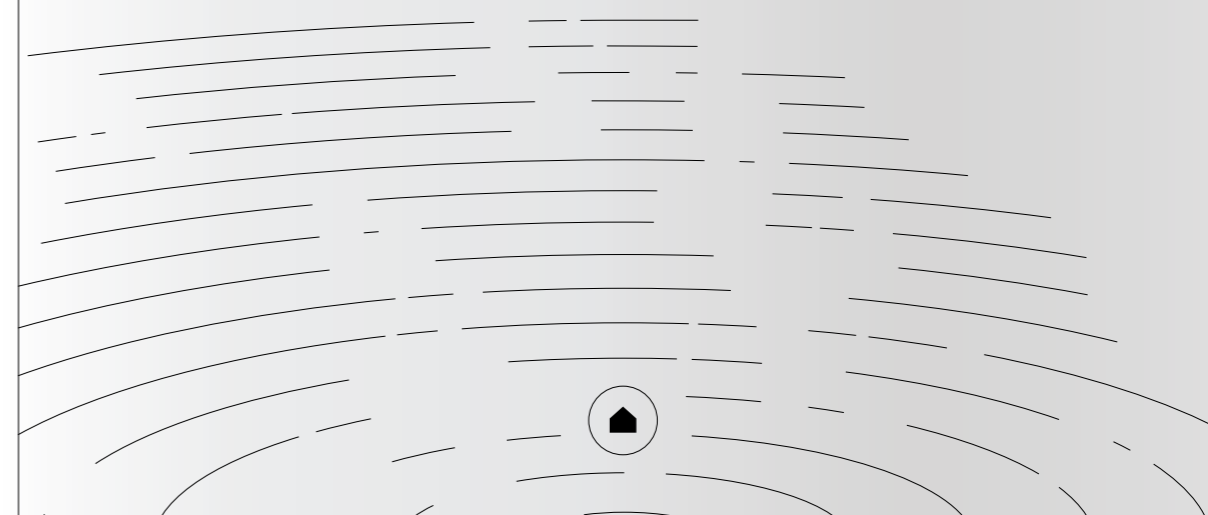
6

7

8

9

10

1

2

3

Mšeno, Česká republika

Kvalitní život na malém městě

Mšeno je inspirativním příkladem citlivé revitalizace veřejných prostranství, která vycházela z jasné strategie a kvalitních urbanistických i krajinářských návrhů. Záměr na rekonstrukci hlavního průtahu obcí se vedení obce rozhodlo využít jako impulz k celkové proměně obce. Obnova historického jádra, veřejných budov, veřejných prostranství i cest a alejí ve volné krajině probíhala s důrazem na charakter malého města, pěší pohyb a potřeby místních. Zásadní roli sehrála spolupráce s odborníky a odborníky z oblasti architektury a krajinářské architektury.

4

5

Prohlédnout projekt na webu

6

7

8

Keuruu, Finsko

Projekt „Keurus“: obnova krajiny v povodí jezera Keuruselkä

Ekologický stav jezera Keuruselkä se v důsledku odvodnění lesů a rašelinišť výrazně zhoršil, což negativně ovlivnilo zdraví místních lidí i turistiku. Tři obce se proto spojily v rámci regionálního protipovodňového plánu, aby situaci napravily. Plán zahrnoval informování široké veřejnosti, zapojení místního obyvatelstva a organizací, obnovu mokřadů a přesměrování odtékající vody do vysychajících rašelinišť. Tyto kroky pomohly omezit usazování sedimentů, zlepšit kvalitu vody a zvýšit hladinu jezera, což prospělo nejen přírodě, ale také místní ekonomice.

Prohlédnout projekt na webu

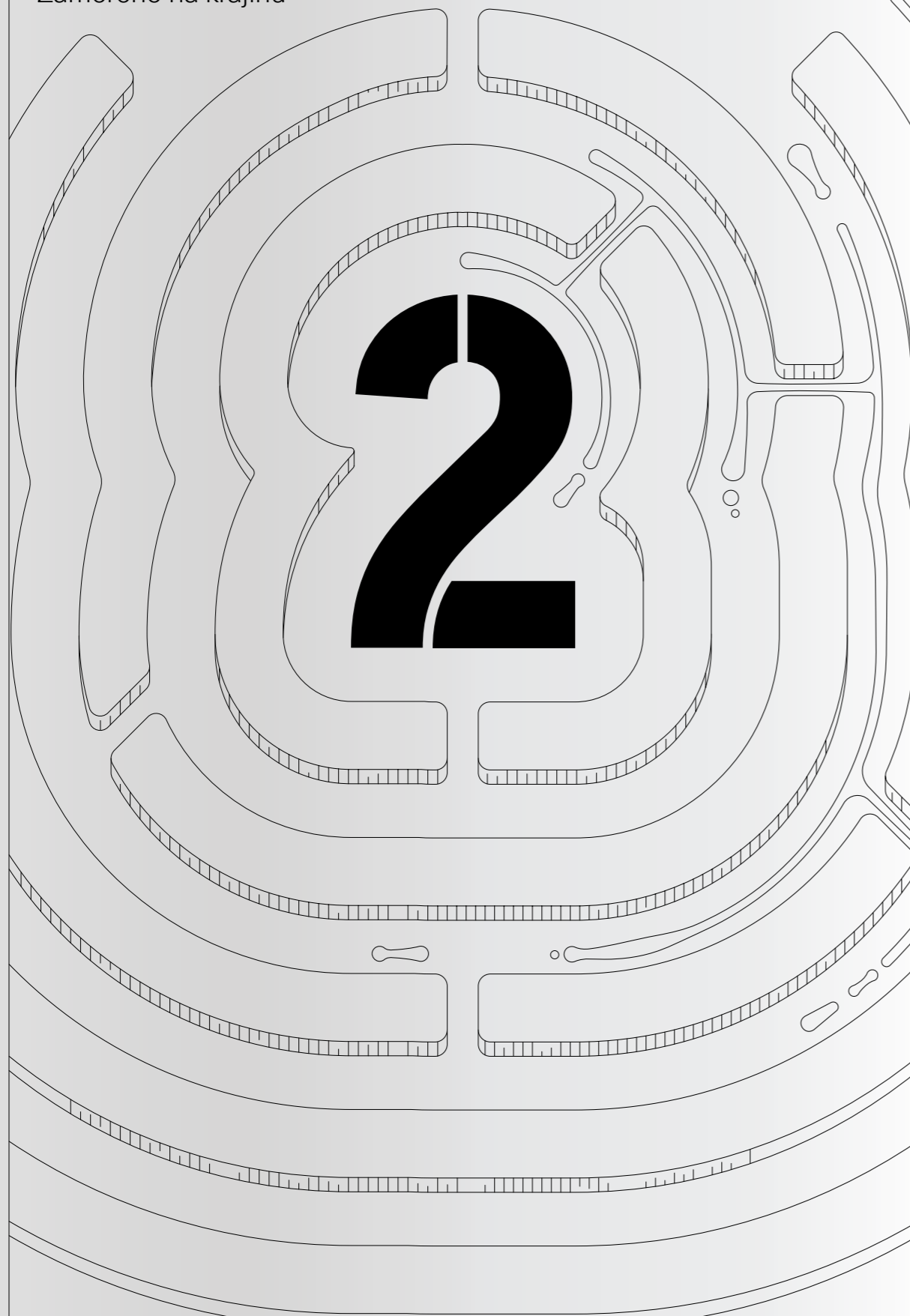

9

10

Environmentální výzvy

Zaměřeno na krajinu

Jaké environmentální výzvě čelí vaše obec?

Jaké příležitosti může přinášet?

Úvod

- 1 Malé a střední obce spravují rozsáhlé části krajiny a řešení environmentálních výzev je pro ně často nejen klíčovou prioritou, ale i životní nutností. Mnohdy čelí riziku záplav nebo bleskových povodní ze zemědělské půdy, ale také suchu, které se projevuje například poklesem hladiny vody ve studních. Tyto jevy jsou důsledkem dlouhodobě špatné péče o krajinu v kombinaci s důsledky změny klimatu. Půda, která je cenným a obtížně obnovitelným zdrojem, ubývá v důsledku zastavování území nejen obytnými domy, ale i komerčními halami a dopravní infrastrukturou. Zemědělská půda je ničena vodní a větrnou erozí. Z krajiny zmizely tradiční vegetační prvky – remízky, meze, aleje, větrolamy, které byly zásadní pro biodiverzitu, ochranu před erozí, udržení vláhý i fungování malého vodního cyklu. Fenomén tepelného ostrova dnes není omezen pouze na městská centra s velkým podílem zpevněných ploch, týká se i velkých, nečleněných lánů polí. Problematické je i fungování lesů vzhledem ke klimatické změně a nevhodnému hospodaření. Současná každodenní krajina přestává být dobrým místem pro život.
- 2
- 3

Péče o krajinu a její rozvoj vyžaduje respekt a pochopení jejího fungování jako složitého celku. Krajinářský přístup (založený na principech krajinářské architektury) klade důraz na mezioborovou spolupráci – propojuje odbornice a odborníky na hydrologii, biologii, zemědělství i sociální aspekty využívání krajiny. Základem tohoto přístupu je přesvědčení, že efektivní a dlouhodobě funkční řešení musí vycházet z místního kontextu a respektovat jak přírodní podmínky, tak kulturní stránky krajiny a potřeby obyvatel. Cílem je najít taková sdílená řešení, která přinášejí více souběžných přínosů. Například revitalizace zanedbaného vodního toku v obci nejen zlepší zadržování vody a sníží riziko povodní, ale zároveň vytvoří nové biotopy pro rostliny a živočichy, podpoří lokální biodiverzitu, zlepší mikroklima a nabídne nový prostor pro rekreaci obyvatel. Přednost dostávají přírodě blízká

řešení doplněná vhodnými technologiemi. Jejich cílem je posílit přirozené procesy v krajině a podpořit obnovu jejich ekologických funkcí.

6

7

8

9

10

1

1

Přistupujte k problémům životního prostředí komplexně – výsledkem mohou být přínosy nejen pro přírodu, ale i pro společnost a ekonomiku. Voda, půda a biota tvoří vzájemně propojený systém, a proto zásahy do jedné složky přirozeně ovlivňují i ostatní. Promyšlené plánování podporuje kromě řešení environmentálních problémů i další funkce krajiny, například rekreační využití a prostupnost.

vodu dopadající na zemědělskou a lesní půdu, komunikace a jiné zpevněné plochy, včetně střech budov.

- Obnovujte přirozený stav vodních toků. Vracejte řeky a potoky, mokřady, prameniště a rašeliniště do přirozené podoby – například prostřednictvím rozvolnění a vymělčení koryt, zvýšení členitosti dna, doplnění břehů vegetačními pásy.
- Chraňte rozlivová / záplavová území (údolní nivy). Tato území hrají klíčovou roli při zadržování vody v krajině – fungují jako houba: během vydatných a dlouhotrvajících dešťů zadržují vodu a zpomalují její odtok, čímž snižují riziko povodní v nižších částech toku. V obdobích sucha naopak zásobují okolní ekosystémy vláhou. Je proto zásadní ponechat tato území co nejvíce v přirozeném stavu. Zástavba je zde vystavena vysokému riziku zaplavení a značným škodám na majetku. Nová výstavba v těchto oblastech není přípustná.

2

3

4

5

2

Pracujte s prvky vodního režimu koncepčně, upřednostňujte přírodě blízká řešení. Lze tak ovlivnit celou řadu jevů – zvýšit ochranu před povodněmi i suchem, omezit erozi půdy a zároveň chránit zásoby podzemní vody. Prvky vodního režimu zahrnují nejen vodní toky a plochy, ale také prameniště, rozlivová (záplavová) území řek a potoků, a dále srážkovou

6

pro rostliny a živočichy a mohou zvýšit i obytnou a rekreační hodnotu krajiny.

- V sídlech je zásadní dešťovou vodu zadržet, využít nebo alespoň zpomalit její odtok. Systém modrozelené infrastruktury zároveň umožňuje vracet vodu zpět do přirozeného koloběhu. Základem je podpora přirozeného vsakování nebo využití vegetací, což zvyšuje vitalitu stromů a dalších rostlin a současně snižuje náklady na jejich údržbu. Zadržování vody navíc pomáhá snižovat riziko záplav. Další opatření podporují recyklaci a opětovné využití šedé vody, čímž spojují přírodní procesy s moderními technologiemi.

7

8

9

10

- Chraňte prameniště a zásoby podzemní vody. Mnohá prameniště se dnes nacházejí na orné půdě, bývají rozoraná a voda z nich rychle odtéká. Je proto důležité je aktivně chránit – například zatravněním, omezením intenzivního zemědělského hospodaření nebo obnovením vegetačního pokryvu. Pomáhá také vymezení ochranných pásem a péče o přirozené zasakování vody v krajině. Zároveň je nutné zabránit nadměrnému čerpání a znečišťování podzemních vod.

3

Budujte systémy pro zadržování vody v krajině – jako součást multifunkčních (sdílených) řešení

- Ve volné krajině může jít o vytváření průlehů, tůní a retenčních nádrží doplněných vegetací. Tyto prvky chrání ornou půdu před erozí, člení rozsáhlé lány, přispívají k tvorbě nových biotopů

4

Podporujte způsoby hospodaření, které zlepšují kvalitu půdy. Správné hospodaření na zemědělské i lesní půdě pomáhá chránit půdu před erozí, podporuje její úrodnost, schopnost zadržovat vodu a vytváří pestřejší a stabilnější ekosystémy.

- Kvalita půdy – její struktura a obsah živin – je zásadní nejen pro produkční schopnosti půdy, ale i pro odolnost krajiny vůči klimatickým extrémům. Vhodná opatření zahrnují členění velkých půdních bloků vegetačními pásy, ochranu proti erozi, střídání plodin, pěstování meziplodin, využívání přírodních hnojiv a podobně.
- V lesním hospodářství se doporučuje podpora druhově a věkově pestrých porostů, přirozená obnova lesa a ponechávání části mrtvého dřeva. Takové lesy jsou odolnější vůči suchu, požárům, vichřicím i škůdcům.
- Agrolesnictví – kombinace zemědělské produkce

s výsadbou stromů a keřů – představuje udržitelnou formu hospodaření. Zvyšuje biodiverzitu, zlepšuje mikroklima a dlouhodobě podporuje úrodnost půdy.

5

Plánujte uvážlivě, chraňte půdu před zbytečným zastavováním. Preferujte znovuvyužití pozemků a využití nezastavěných míst uvnitř sídla před novou výstavbou na zelené louce. Půda je nenahraditelný přírodní zdroj – její zastavění či zpevnění vede k trvalé ztrátě schopnosti zadržovat vodu, podporovat biologickou rozmanitost a sloužit k produkci potravin. Zároveň se tím zvyšuje riziko vzniku tepelných ostrovů. Ve většině případů jde o nevratnou změnu. Výhodné je využívat víceúčelová řešení, která minimalizují zábory půdy.

6

Zvyšujte podíl vegetace v sídlech i ve volné krajině – přináší to celou řadu přínosů.

- Podporujte pestrost zemědělské krajiny. Členitá krajina s cestní sítí, alejemi, remízky, mezemi a dalšími vegetačními prvky pomáhá zadržovat vodu, chrání půdu před erozí, podporuje biodiverzitu a zvyšuje odolnost vůči suchu i povodním. Zároveň zlepšuje kvalitu života místních obyvatel a nabízí prostor pro rekreaci.
- Zlepšujte mikroklima výsadbou a systematickou péčí o zeleň. Vegetační prvky, zejména stromy, výrazně snižují efekt tepelného ostrova v zastavěném prostředí i ve volné krajině. Poskytují stín a – pokud mají dostatek vody – fungují jako přirozená „klimatizace“: ochlazují okolí odparem vody a zmírňují letní teploty. Velký přínos mají také keře a další vegetace.

7

Volte druhy rostlin s ohledem na účel i místní podmínky. Ve volné krajině i v menších sídlech upřednostňujte původní nebo tradičně pěstované druhy, které jsou přizpůsobené lokálním podmínkám a přirozeně dotvářejí charakter krajiny. Bývají méně náročné na údržbu a lépe podporují místní biodiverzitu. Důležitá je i estetická stránka – nepůvodní druhy či městské kultivary působí ve venkovském prostředí často nepatříčně. Některé nepůvodní druhy se navíc mohou nekontrolovaně šířit a stát se invazními, čímž ohrožují původní rostliny i živočichy a narušují ekologickou rovnováhu krajiny.

Doporučení

1

2

3

4

5

8

Využívejte přírodě blízké způsoby zakládání a správy zeleně. Vycházejte z toho, co už v krajině nebo v sídle existuje – chraňte stávající stromy a porosty a pečujte o ně jako o cenné prvky krajiny. Nové výsadby zakládejte s ohledem na místní podmínky a přírodní charakter lokality (nadmořskou výšku, expozici slunci, vláhové poměry atp.). Uplatňujte různorodé způsoby péče o zeleň – například méně častou seč, pastvu, podporu spontánního vývoje rostlin (sukcese) nebo přirozenou obnovu porostů. Taková opatření nejen snižují náklady na údržbu, ale zároveň podporují druhovou rozmanitost a vytvářejí přirozená stanoviště.

9

Minimalizujte znečištění vody a ovzduší. Půda může sloužit k účinné filtraci vody a k zachycení a rozkladu škodlivých látek. Vegetace zachycuje prach

a další škodlivé látky z ovzduší. Při péči o stávající prvky a při plánování a realizaci nových volte postupy a materiály, které minimalizují vznik znečištění.

10

Myslete na možnosti pohybu volně žijících živočichů. V krajině existují různé bariéry – silnice, železnice, oplocené areály či rozsáhlé polní plochy – které pohyb zvířat omezují. Volně žijící živočichové, nejen velcí savci, ale i obojživelníci, plazi či hmyz, potřebují pro svůj život dostatečně velká a propojená území. Jsou klíčovou součástí ekosystémů a přispívají k jejich stabilitě. Proto je důležité chránit a vytvářet prostupné krajinné struktury, jako jsou remízky, travnaté pásy nebo meze, které živočichům umožňují bezpečný pohyb.

6

7

8

9

10

1

2

3

Židlochovice, Česká republika

Proti suchu i proti povodním, pro komunitu i biodiverzitu

4

Židlochovice dlouhodobě řeší úbytek podzemní vody i povodňové ohrožení. Jako systémové opatření vznikl v krajině nejprve lesopark Líchy s mokřadem, remízky, sady a loukami a posléze povodňový park u řeky Svratky. Na něj plánují navázat i sousední obce podél toku. Město spolupracuje s odbornými týmy a ke všem úpravám přistupuje koncepčně, s důrazem na kvalitu a estetiku. Ukázkově využívá sdílených řešení: revitalizované plochy slouží nejen k zadržování vody a k podpoře biodiverzity, ale také k rekreaci.

5

Prohlédnout projekt na webu

6

7

8

Erlbach-Kirchberg, Německo

Víceúčelová náves v Erlbach-Kirchbergu propojuje přírodu a komunitní život

Na místě, kde běžný život pravidelně narušovaly povodně, se dnes setkává místní komunita. Erlbach-Kirchberg dokázal proměnit vleklý problém v příležitost – na prázdné ploše ohrožené povodněmi vznikly promyšlené vodní prvky a nové místo pro rekreaci. Kombinace propustných povrchů, výsadeb původních rostlin a realizace herních ploch dokládá, že environmentální řešení fungují nejlépe tehdy, když slouží zároveň přírodě i lidem a když se odolnost buduje spolu s aktivním zapojením komunity.

Prohlédnout projekt na webu

9

10

1

Estetika a místní charakter

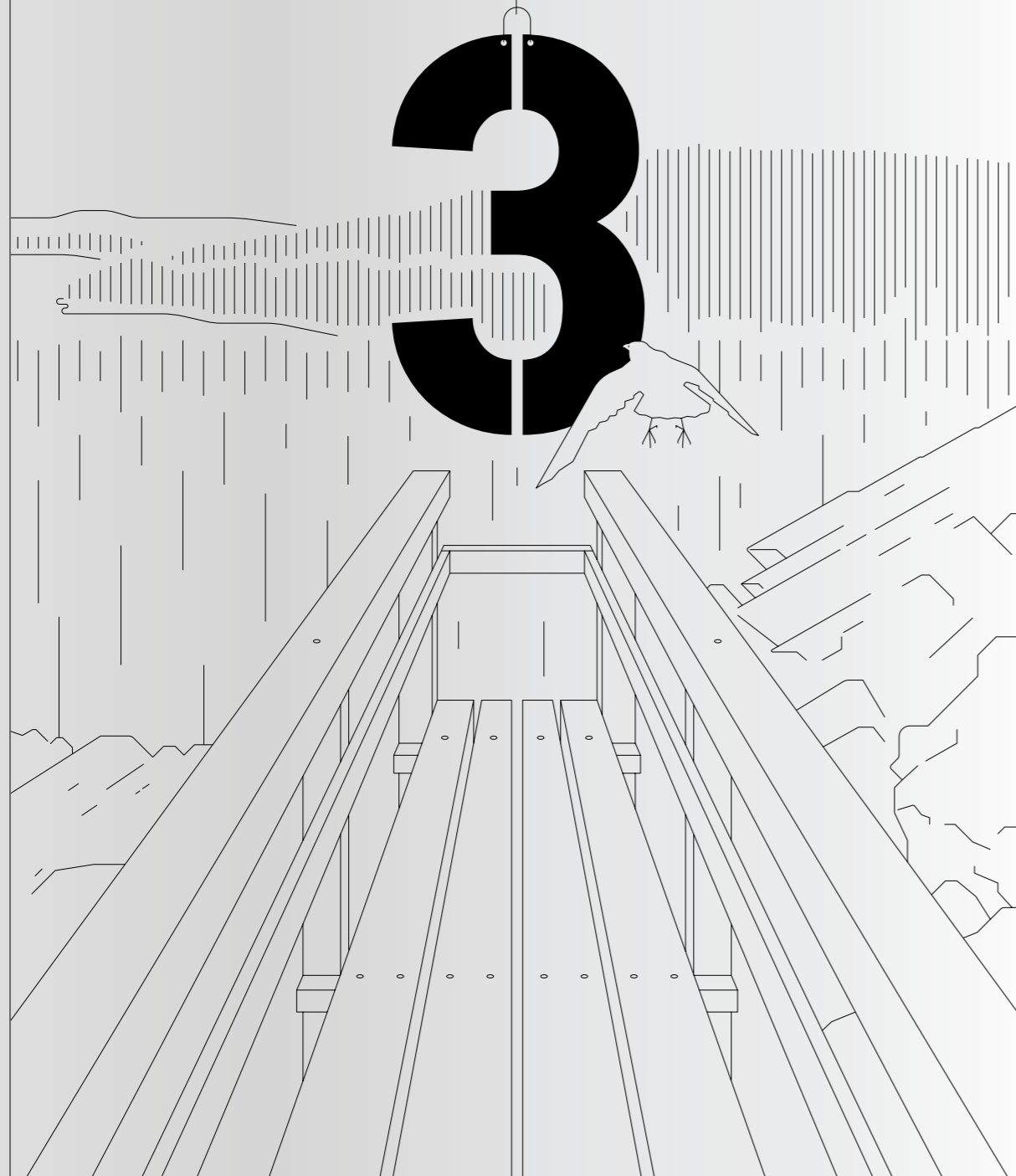
Zaměřeno na krajinu

2

3

4

5

Na co jste ve své obci hrdí?

Máte nějaké oblíbené místo?

6

7

8

9

10

Úvod

1 Charakter krajiny spoluutváří lidskou zkušenost. Významně působí na lidskou psychiku – vyvolává emoce, probouzí radost, pocit hrdosti a sounáležitosti. Esteticky kvalitní prostředí rozvíjí vnímavost ke kráse, posiluje vztah k místu a pozitivně ovlivňuje chování i kvalitu života lidí. Zároveň může přispět k ekonomickému rozvoji – například zvýšením atraktivity pro nové obyvatele, podporou turismu, obchodu a služeb.

2 Estetika kulturní krajiny spočívá ve vztazích mezi jednotlivými prvky – v proporcích, kompozici, průhledech, dynamice tvarů, materiálů a struktur. Nejde přitom jen o detaily, ale i o širší kontext: o soulad mezi budovami a jejich okolím, mezi krajinou uvnitř sídla a navazující volnou krajinou.

3 Každý zásah do prostředí obce by měl vycházet z jejího charakteru – z místních hodnot, tradic, charakteristik krajiny a kulturně-historické vrstvy. Vizualní kvalita malých obcí je často velmi křehká, řešení vhodná pro města nemusí odpovídat měřítku a povaze venkova. Každý nový prvek by měl být nejen funkční, ale také zapadat do místního kontextu a posilovat identitu místa. Výsledkem má být citlivá rovnováha mezi zachováním a kultivací stávajícího charakteru a promyšleným rozvojem.

4 Estetika není luxus, ale základní součást rozvoje, která ovlivňuje kvalitu života komunity. Pomáhá uchovávat hodnoty důležité pro paměť i budoucnost a zajišťuje, aby si obce udržely svůj význam a jedinečnost.

5 Vytváření esteticky kvalitního prostředí je dlouhodobý, cílevědomý proces vyžadující jasnou vizi, citlivá rozhodnutí a spolupráci odborníků s místními obyvateli. Rozpočet není rozhodující – podstatná je schopnost určovat priority a věnovat pozornost každodenním volbám, které prostředí utvářejí. Pokud je estetika přirozenou součástí udržitelného

plánování, mohou mít svébytnou identitu nejen venkovské obce, ale i příměstské či průmyslovým rozvojem ovlivněné krajiny.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

1

Zaměřte se na jedinečnost vaší krajiny v širším kontextu. Důležité jsou přírodní, kulturní a historické vrstvy, současné využití i způsob správy. Přizvěte odbornice a odborníky z oblasti krajinářské architektury a urbanismu, kteří pomohou určit charakter krajiny a vztahy mezi jejími prvky.

2

3

2

Pojmenujte estetické hodnoty a potenciály území. Ujasněte si, co je třeba zachovat a co je možné citlivě rozvíjet. Zapojte místní obyvatelstvo a výsledky společného dialogu využijte jako podklad pro usměrnění dlouhodobých rozhodnutí týkajících se krajiny.

4

5

3

Pracujte koncepčně a s ohledem na celou obec. Estetická kvalita se netýká jen reprezentativních částí, jako je náves nebo náměstí, ale i každodenních míst – ulic, parkovišť, nároží. Svou specificitou estetiku má i nezastavěná krajina – pole, louky nebo lesy. Promyšlený a citlivý přístup ke všem těmto místům je základem pro kvalitu života, duševní pohodu, pocit bezpečí a možnost identifikace s místem.

4

Zahrňte estetické principy do všech činností v rámci správy a rozvoje obce. Vycházejte z hodnot, které jste identifikovali, a dávejte přednost citlivému, uváženému přístupu, který posiluje lokální identitu prostřednictvím rozvoje původních i nově vznikajících estetických kvalit. Požadavek na kvalitu a estetiku je běžnou součástí zadání projektů a měl by být zároveň jedním z hlavních hledisek při výběru zhotovitele.

5

Mějte na paměti, že tvorba esteticky kvalitního prostoru je nepřetržitý a cílený proces. Venkov je živým prostorem, nelze jej zachovávat jen jako muzeum. Autenticita vychází z místních souvislostí – tradic, materiálů a charakteru krajiny, z celkové kontinuity místa.

6

Využijte toho, že kvalitně navržená a esteticky udržovaná hodnotná krajina představuje nejen kulturní a ekologický přínos, ale i strategický nástroj pro rozvoj obcí a regionů. Autentický charakter krajiny je zásadním prvkem, který utváří identitu místa a výrazně ovlivňuje jeho atraktivitu i ekonomický potenciál – přispívá například ke zvýšení cen nemovitostí, rozvoji místních podnikatelských aktivit a podpoře cestovního ruchu.

6

7

8

9

10

Doporučení

7

Vyhňte se mechanickému kopírování cizích vzorů. Estetika není dekorace – skutečná autenticita vychází z kontextu, nikoliv z napodobování. Řešení vhodná pro města nemusí prostoru malé obce vyhovovat měřítkem, charakterem, volbou materiálů atd. (např. velké betonové plochy, ostré moderní linie, cizokrajné druhy dřevin, extravagantní mobiliář atp.).

8

Dbejte na to, aby estetická řešení byla v souladu s funkčním využitím prostoru. Estetika a funkčnost jdou ruku v ruce: prostor, který nefunguje prakticky, nemůže být skutečně estetický a naopak. Zaměřte se přitom na kvalitu od celku (výhledy, průhledy) po detail (provedení lavičky, kaple). Kvalitní estetické zpracování podporuje srozumitelnost a přehlednost místa, usnadňuje orientaci a pomáhá lidem porozumět jeho významu a účelu. Tím přispívá k vyšší míře bezpečnosti a komfortu, zejména pro děti, seniory a další zranitelné skupiny obyvatelstva.

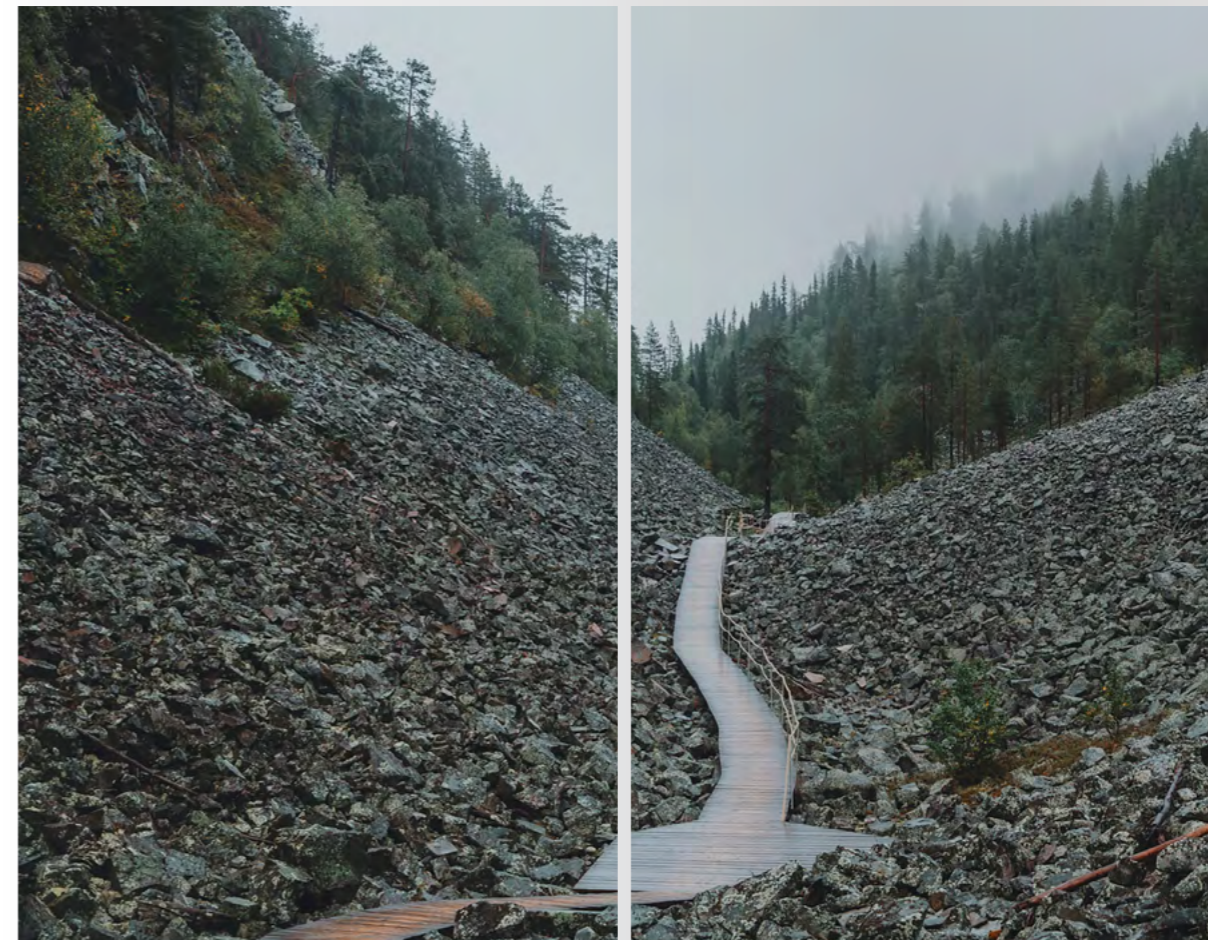
9

Upřednostňujte nadčasová řešení. Vizuelní vkus a módní trendy se rychle mění, ale prostředí obce má sloužit desítky i stovky let. Dbejte na kontinuitu, ctěte charakter místa, jeho historii a krajinný kontext. Využívejte místní, trvanlivé a udržitelné materiály. Vyhýbejte se prvoplánovým efektům, nahodilým barvám a levnému „designu“, které často narušují celkový dojem a brzy ztrácejí smysl. Nechte si poradit odborníky a odborníky.

10

Mějte na zřeteli subjektivitu vnímání krajiny. Krása je individuální, každému se líbí něco jiného. Přesto esteticky kvalitní prostor, který lidé přirozeně považují za příjemný, nevzniká náhodně. Opírá se o obecně platné estetické principy a jeho tvorba vyžaduje vzdělání, promyšlený a citlivý přístup a odborné vedení.

1

2

3

4

5

Kirchbach, Německo

Ochrana dědictví a přírody: Kirchbach na cestě k udržitelné budoucnosti

Když se obyvatelé Kirchbachu v 90. letech 20. století potýkali s požadavky na rozvoj zástavby, rozhodli se namísto rychlého rozšiřování obce pro její citlivou přeměnu. S pomocí komunitního plánování obnovili přirozené meandry potoka, vysadili původní vrby a divoké růže podle historických vzorů a také oživil tradiční sady. Tato dvacet let trvající cesta získala evropské uznání – dokázala, že autentická krása vzniká tehdy, když lidé vnímají krajinu jako živé dědictví.

Prohlédnout projekt na webu

6

7

8

9

10

Pelkosenniemi, Finsko

Udržitelné cestování v přírodě bez bariér

Projekt stezek Isokuru a Aittakuru propojuje estetické hodnoty s autentičností drsné krajiny Laponska. Trasy, které byly navrženy s cílem chránit citlivé ekosystémy a posvátná místa původního sámského obyvatelstva, zároveň umožňují bezbariérový přístup k úchvatným přírodním zajímavostem, jako jsou soutěsky a vodopády. Díky promyšlenému designu a odborné spolupráci jsou tyto jedinečné lokality přístupné bez narušení přírodních a kulturních hodnot. Výsledkem je bohatší návštěvnický zážitek a podpora inkluzivního cestovního ruchu.

Prohlédnout projekt na webu

Využití území a ekonomika

Zaměřeno na krajinu

4

Jak se využívá půda ve vašem katastru?

Je to v souladu se zájmy obce?

Úvod

1 Zemědělství tvoří základ evropské kulturní krajiny a zásadním způsobem ovlivňuje její charakter i způsob obživy místních obyvatel. Rostoucí míra mechanizace a digitalizace přitom nadále snižuje počet pracovních míst v tradičním zemědělství. Aby venkov zůstal životaschopný, je nezbytné rozvíjet nové ekonomické příležitosti – například udržitelný turismus, tradiční lokální hospodaření, řemeslnou výrobu, výrobu obnovitelné energie či možnosti udržitelné dopravy do větších sídel.

2 Současně narůstá tlak na využití půdy ze strany konkurenčních zájmů. Stavební projekty, rozvoj dopravní infrastruktury nebo rozsáhlé instalace solárních a větrných elektráren často narážejí na místní rozvojové priority. Obce proto potřebují dlouhodobé strategie, které tyto požadavky pomáhají skloubit a stanovují podmínky pro začlenění podobných záměrů do místního prostředí – například prostřednictvím kompenzačních opatření.

3 Zásadní je také koordinace na regionální úrovni: vazby mezi obcemi, investory a dalšími partnery usnadňují realizaci projektů a posilují postavení místních samospráv. Právě spolupráce v rámci mikroregionů často rozhoduje o úspěchu těchto procesů.

4 Zachovalá krajina představuje nejcennější aktivum venkovských oblastí. Cenné mohou být ale i krajiny pozměněné vlivem těžby, průmyslu nebo urbanizace, například příměstské oblasti. V době klimatických změn, úbytku půdy a rostoucí závislosti na vnějších vlivech se krajina stává strategickým nástrojem obcí pro posílení místní soběstačnosti, odolnosti a prosperity.

5 Promyšlené plánování by mělo vycházet z ochrany a rozvoje charakteristických regionálních typů krajiny a zároveň jasně vymezovat hranice pro rozvoj a další zástavbu. Propojením estetiky, udržitelnosti a místní identity vzniká pevnější ekonomický základ obcí a posiluje se jejich dlouhodobá odolnost i schopnost reagovat na budoucí výzvy.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

Vycházejte z toho, co je jedinečné. Chraňte a rozvíjejte autentický charakter místa – krajinu, historické struktury, místní zvyklosti. Zachování starých alejí, historických návší nebo tradičních stavebních materiálů zvyšuje atraktivitu obce pro místní i příchozí a podporuje rozvoj místního podnikání.

3

Chraňte úrodnou půdu a podporujte místní produkci. Zemědělská půda je nenahraditelná. Upřednostněte šetrné, lokálně zakotvené hospodaření, které posiluje potravinovou soběstačnost a zaměstnanost. Podporujte ekologické hospodaření v zemědělství a lesnictví. Může významně posílit rekreační potenciál oblasti, například skrze agroturistiku.

2

Pečujte o krajinu jako o strategický zdroj. Krajina není jen prostor mezi stavbami – je zásobárnou přírodních, kulturních a ekonomických hodnot. Rozvoj by měl být s krajinou v souladu, ne na její úkor. Vymezujte promyšleně rozvojová území, chraňte půdu před zbytečnou zástavbou.

4

Podporujte šetrné hospodaření s přírodními zdroji. Voda, půda i přírodní a klidná místa v krajině jsou omezené statky. Nakládejte s nimi odpovědně – prospěje to jak přírodě, tak dlouhodobé ekonomice obce.

5

Rozvíjejte obnovitelné zdroje energie s respektem ke krajině. Upřednostněte využití střech nebo brownfieldů apod. před jejich výstavbou v otevřené krajině. Energetické projekty by měly krajinu doplňovat, nikoli s ní soupeřit. Každý záměr proto posuzujte podle jeho vlivu na život místních lidí a charakter krajiny.

7

Podporujte místní ekonomické vazby. Dejte prostor malým výrobcům, řemeslům a službám, které využívají místní zdroje a posilují ekonomickou odolnost regionu. Podporujte místní trh, spolupracujte s lokálními řemeslníky nebo pěstiteli – investujte tak zpět do vlastní ekonomiky. Méně závislosti, více spolupráce.

6

Využívejte to, co už máte – cirkulárně a úsporně. Rekonstruuje, adaptujte, znovu využívejte. Cirkulární přístup minimalizuje náklady, chrání krajinu a podporuje místní ekonomiku. Může se jednat například o přestavbu starého skladu na komunitní centrum místo výstavby nové budovy nebo využití vyřazeného stavebního materiálu při opravách obecných cest či veřejných prostorů.

8

Rozvíjejte krajinu jako prostor pro zdravý život. Zajistěte přístupnost krajiny, obnovujte cesty, posilujte propojení mezi sídly a okolní přírodou. Krajina s vysokou rekreační hodnotou přináší užitek místnímu obyvatelstvu, podporuje místní ekonomiku a může pomoci zastavit odliv lidí z venkova.

Doporučení

1

9

Využívejte potenciál šetrné turistiky. Atraktivní krajina přitahuje návštěvníky – ale jen tehdy, když je spravovaná s péčí a udržitelně. Podporujte takové formy cestovního ruchu, které přinášejí místnímu obyvatelstvu hodnotu – nikoli zátěž.

2

10

Plánujte krajinu jako celek a v souvislostech. Krajina je propojený systém – voda, půda, lidé, ekonomika i příroda se vzájemně ovlivňují. Přemýšlejte v souvislostech a spolupracujte s okolními obcemi – složité krajinné vazby nekončí na hranici vašeho katastru.

3

4

5

6

7

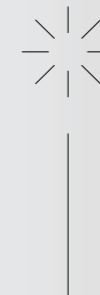
8

9

10

1

2

3

Krásne Sady Mlynica, Slovensko

Šetrný rozvoj venkova v souladu s přírodou

Krásne Sady Mlynica ukazují, jak malá obec může aktivně přebírat iniciativu v udržitelném rozvoji, hospodaření s půdou a posilování místní ekonomiky. V této ekologické vesnici jsou souběžná nízkoenergetická výstavba, příroda a komunitní život v rovnováze. Pečlivě promyšlený územní plán spolu s ekologickým manuálem pokrývají všechny oblasti rozvoje – od udržitelného stavebnictví přes hospodaření s vodou až po potravinovou soběstačnost. Tento příklad ukazuje, že odvážná vize ve spojení s aktivním zapojením místních lidí dokáže vytvořit odolnou a prosperující obec připravenou na budoucnost.

4

5

Prohlédnout projekt na webu

6

7

8

Neratov (Bartošovice v Orlických horách), Česká republika

Ze zaniklé vsi v pohraničí je místo naděje, sociálního života a společenství

Po druhé světové válce Neratov téměř zanikl. Díky Sdružení Neratov a jeho silné počáteční myšlenky se proměnil v živou obec s duchovním, sociálním i komunitním rozměrem. Obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie napomohla vzniku komunity, která nabízí chráněné bydlení, denní stacionář i zaměstnání lidem s handicapem. Fungují zde různé dílny, škola, pivovar i zahradnictví. Důraz je kladen na udržitelnost, soběstačnost, propojení s krajinou a podporu kultury. Místo je dnes vyhledávaným cílem turistů i poutním místem.

Prohlédnout projekt na webu

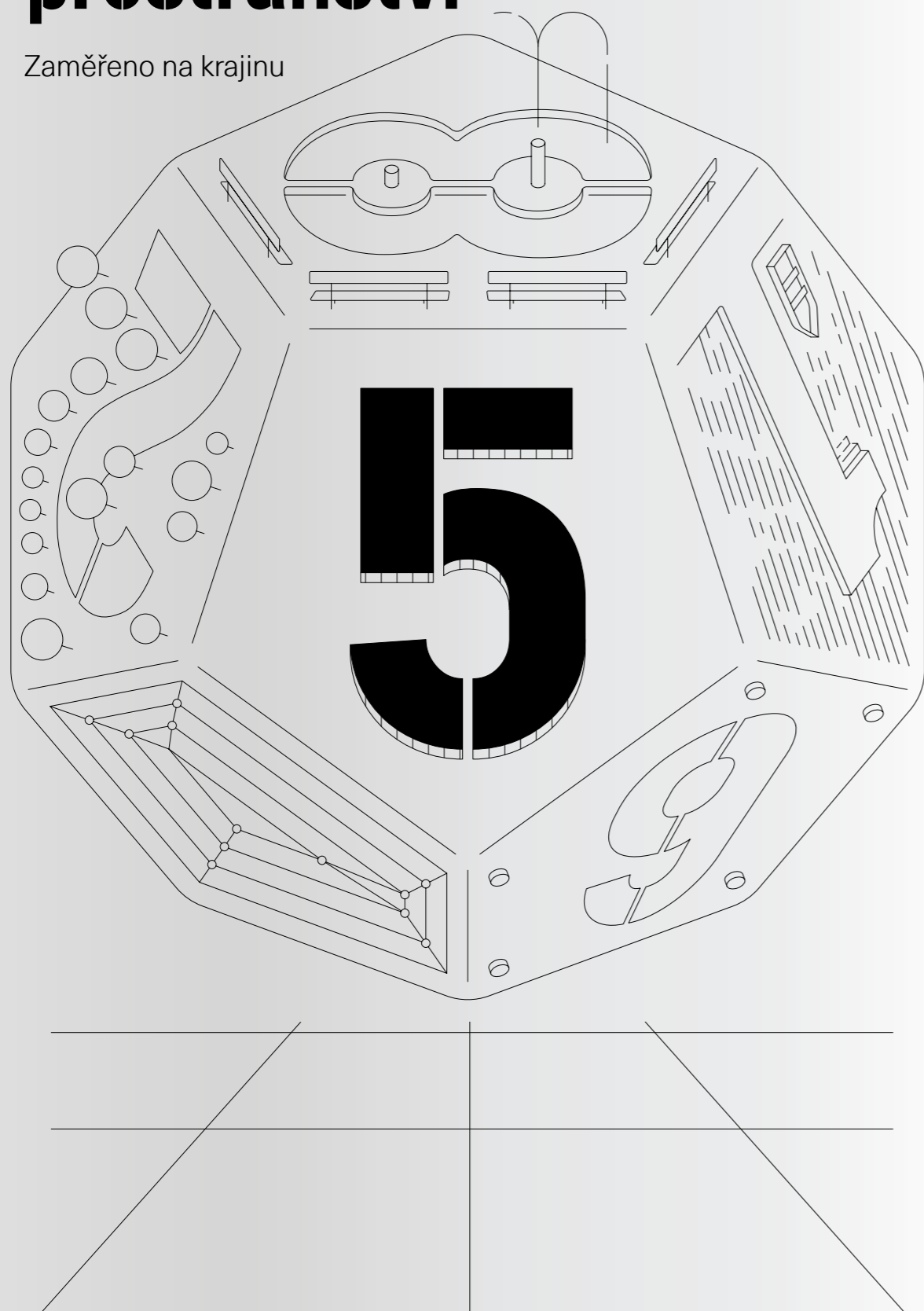

9

10

Veřejná prostranství

Zaměřeno na krajinu

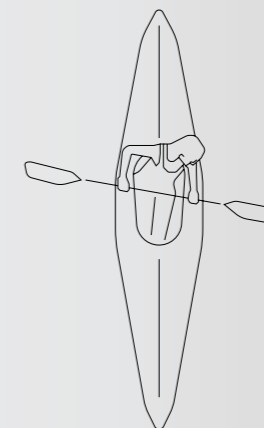
Kde se u vás v obci lidé potkávají?

Jak veřejná prostranství vylepšit?

Úvod

- 1 Veřejným prostranstvím rozumíme všechny venkovní plochy v zastavěném území obce i ve volné krajině, které jsou přístupné všem uživatelům a obecně vnímané jako veřejné. Toto pojetí nezohledňuje vlastnictví pozemků a může se lišit stát od státu. K veřejným prostranstvím patří například parky, náměstí a uliční prostory, stejně jako další veřejně přístupné plochy – parkoviště, cesty, nábřeží, lesy, louky či jiné části otevřené krajiny, které mohou sloužit k rekreaci.
- 2 Kvalita veřejných prostranství významně ovlivňuje, jak lidé místní krajinu vnímají, a má zásadní dopad na životní úroveň obyvatel i rozvoj komunit. Návrh kvalitních veřejných ploch je proto klíčovým úkolem vyžadujícím interdisciplinární přístup. Aby místa plnila své pobytové funkce pro různé typy uživatelů, musí být dobře dostupná, bezpečná, otevřená všem skupinám obyvatel, multifunkční a příjemná. Funkčnost a kvalita těchto prostorů závisí nejen na jejich celkovém uspořádání, ale také na vybavenosti – mobiliářem a dalšími prvky – a na péči a údržbě. Respektován by měl být charakter lokality – tedy zda se jedná o prostor „za humny“, nebo v centru obce.
- 3 Veřejná prostranství je třeba vnímat jako propojený systém – síť, která spojuje sídla s otevřenou krajinou. Měla by umožňovat pohyb pěšky, na kole, s kočárkem či na invalidním vozíku a zároveň usnadňovat orientaci. Součástí jejich návrhu by mělo být zajištění příjemného mikroklimatu, například stínu stromů, který zpříjemňuje pobyt i pohyb. Pro dlouhodobou funkčnost a udržitelnost je vhodné volit řešení inspirovaná přírodou a šetrná k životnímu prostředí.
- 4 Dobře navržený systém veřejných prostranství by měl být současně funkční i vizuálně atraktivní. Měl by citlivě propojit historické a moderní vrstvy, stejně jako přírodní a kulturní prvky, a vytvářet tak prostředí, kde se lidé cítí dobře.

Doporučení

1

1

Posilujte fyzická i vizuální propojení veřejných prostranství jak v zastavěném území, tak v otevřené krajině a zároveň zlepšujte jejich dostupnost, atraktivitu a průchodnost. Vytvořte síť veřejně přístupných míst vhodných pro každodenní rekreaci, kde se mohou setkávat místní obyvatelé. Identifikujte také lokality s potenciálem pro turistiku a plánujte jejich úpravu a využití v souladu se zásadami udržitelného cestovního ruchu.

2

2

Zajistěte, aby veřejná prostranství byla inkluzivní, bezpečná a příznivá pro zdraví všech uživatelů – bez ohledu na věk, pohlaví, sociální postavení či speciální potřeby a omezení.

4

5

3

Pečlivě plánujte dopravu včetně parkovacích ploch a snažte se ji omezovat. Podporujte bezmotorovou dopravu – cesty pro pěší a cyklisty – a zároveň motivujte lidi k jejich využívání. Možnost každodenního pohybu je klíčovým předpokladem zdravého života i příležitostí k setkávání.

4

Zlepšete obytnost veřejných prostranství vytvářením příznivého mikroklimatu, ideálně prostřednictvím výsadeb – zejména velkokorunných stromů, které poskytují stín a zvlhčují vzduch. To je dnes obzvláště důležité s ohledem na časté vlny veder způsobené změnou klimatu.

5

Integrujte do veřejných prostranství modrozelenou infrastrukturu a řešení inspirovaná

6

přírodou, zadržujte a znovu využívejte dešťovou vodu a zvyšujte podíl propustných povrchů.

7

Obnovujte a posilujte biodiverzitu – nejen v zastavěných částech a centrech obcí, ale i ve volné krajině.

8

Využívejte místní zdroje a materiály, ideálně opakovaně, a podporujte cirkulární a nízkouhlíková řešení. Používáním recyklovaných a lokálně dostupných materiálů snižujete dopravní vzdálenosti a minimalizujete vznik odpadu.

Při plánování vycházejte ze stanovené strategie rozvoje,

6

aby návrh veřejných prostranství odpovídal celkové vizi, podporoval místní hodnoty a naplňoval definované cíle.

7

9

Při navrhování veřejných prostranství reflektujte místní historii a paměť lokality. Každý veřejný prostor by měl být jedinečný a autentický, aby přirozeně zapadal do svého okolí. Celková estetika a úroveň zpracování by měly patřit mezi hlavní kritéria nejen ve fázi návrhu, ale i při výběru dodavatelů – vyžadujte proto odpovídající reference.

8

9

10

Spravujte veřejná prostranství tak, aby si dlouhodobě udržela své funkce a kvality. Využívejte vyváženou kombinaci tradičních a inovativních, ekonomicky efektivních a přírodě blízkých řešení.

10

Zálesie, Slovensko

Netradiční promenáda nad vodou v oblasti Natura 2000

V obci Zálesie se díky promyšleným architektonickým zásahům citlivě zasazeným do krajiny podařilo proměnit zanedbané prostory v živá a navštěvovaná místa. Ze staré skládky na břehu řeky vzniklo místo pro pikniky s dřevěným molem a malebnou vyhlídkou. Součástí ambiciózního projektu, který získal oficiální ocenění, jsou také lávka pro pěší, plovoucí ponton, alej ovocných stromů, zalesněná niva a nové přírodní stezky. Projekt představuje inspirativní propojení přírody, kultury a rekreace, které vedlo k oživení malé vesnice.

Prohlédnout projekt na webu

1

2

3

4

5

Radefeld, Německo

Udržitelný rozvoj oblasti Radefelder Anger

Historická náves v Radefeldu začala postupně ztrácet svou hodnotu – ovocné stromy zestárly, rybníčky byly zanesené a cesty zničené. Místní obyvatelé v narůstajících problémech spatřili příležitost k větší změně. Na základě společného plánování zahájili celkovou obnovu obce: revitalizovali přírodní charakter míst, podpořili výsadbu původních odrůd ovocných stromů a vytvořili místa pro sousedská setkávání. Radefelder Anger ukazuje, že veřejný prostor vzkvétá tam, kde se lidé odváží společně objevovat jejich skrytý potenciál.

Prohlédnout projekt na webu

6

7

8

9

10

1
•
•

Klíčová partnerství

Zaměřeno na krajinu

2
•
•

3
•

4
•
•

5
•
•

Zapojují se místní do veřejného života?

Co lidi u vás dokáže spojit?

6

7
•

8
•
•

9
•
•

10
•
•

Úvod

1 Úspěšné vedení malé obce vyžaduje spolupráci – uvnitř zastupitelstva i s místní komunitou, lidmi aktivními v podnikání a odbornými týmy, stejně jako se sousedními obcemi a dalšími zainteresovanými aktéry. Spolupráce přináší nové pohledy a odborné znalosti, rozšiřuje finanční příležitosti i podporu pro dlouhodobé rozvojové strategie, projekty a dílčí úkoly.

2 Podstatnými partnery jsou především místní lidé, kteří mají hlubokou znalost prostředí, vztahů i historie – to je neocenitelný základ pro udržitelné plánování a informované rozhodování. Silná podpora veřejnosti zároveň zvyšuje šanci na získání finančních prostředků a na to, že realizované změny budou dlouhodobě udržitelné. Aktivní účast komunity navíc posiluje vztah k místu a zvyšuje odpovědnost za jeho budoucí podobu.

3 Spolupráce s odborníky a odbornicemi z oblasti krajinářské architektury, architektury, urbanismu, inženýrství, biologie nebo sociologie přináší nové poznatky, nadhled a cenné zkušenosti. Díky tomu je možné lépe řešit složité výzvy spojené např. se změnou klimatu nebo socioekonomickým vývojem. Přínosná v tomto ohledu může být také spolupráce s univerzitami či výzkumnými institucemi.

4 Řada témat přesahuje hranice jedné obce. Patří mezi ně například vodní režim, zelená infrastruktura nebo dopravní propojenost. Taková témata je vhodné plánovat společně s okolními obcemi nebo v rámci celého regionu.

5

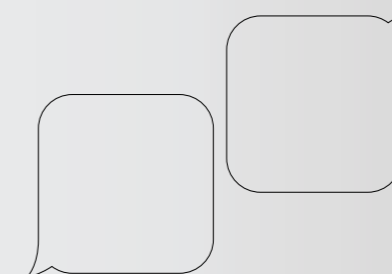
6

7

8

9

10

Doporučení

1

1

Zapojte různé skupiny obyvatelstva do rozvoje obce – od formulace společné vize až po realizaci konkrétních projektů. Aktivní účast posiluje důvěru v celý proces, podporuje sdílenou odpovědnost a prohlubuje sounáležitost lidí s místem, kde žijí.

2

3

2

Zohledněte potřeby různých věkových a zájmových skupin – děti, mladí lidé i senioři a zájmové a profesní skupiny, aktivní ve sportu, rybolovu nebo místním podnikání přinášejí odlišné pohledy i zkušenosti a mají různá očekávání.

4

5

3

Nastavte dobře proces participace:

- Používejte jednoduché a srozumitelné metody, které osloví různé skupiny obyvatel – mladé lidi, seniory, rodiče i podnikatele.
- Vytvářejte bezpečné a otevřené prostředí, kde se lidé cítí respektováni a mohou bez obav vyjádřit svůj názor.
- Nastavte realistická očekávání – ne všechno lze rozhodovat veřejně. Transparentně komunikujte, o čem se dá diskutovat a co je již dáno.
- Komunikujte pravidelně a srozumitelně – vysvětlujte, co se právě děje, proč a jaký to má dopad.
- Dávejte lidem najevo, že jejich účast má smysl – sdílejte konkrétní výsledky a zapojujte je do viditelných aktivit, jako je sázení stromů, úklid odpadků nebo úpravy veřejného prostoru. Každý

6

5

může přispět podle svých možností a schopností.

- Spolupracujte s nestrannými odborníky – profesionální metodické vedení pomůže zajistit slušný a konstruktivní průběh diskusí, zvládnout konfliktní situace a hledat vyvážená řešení.

7

Spolupracujte s místními institucemi, spolky a neziskovými organizacemi – hasiči, myslivci, školy nebo sportovní kluby disponují místní znalostí, zázemím a kapacitou pro organizování akcí. Díky svým zkušenostem mohou participativní proces podpořit nebo přímo vést.

8

4

Posilujte vztah lidí k místu – identifikace s obcí a krajinou zvyšuje ochotu pečovat o prostředí i aktivně se podílet na jeho rozvoji.

9

6

Zapojte místní podniky a soukromý sektor – mohou přispět odborností, materiály i financemi. Klíčové jsou zejména osoby a organizace spravující půdu, například ty působící v zemědělství, lesnictví nebo developmentu.

10

Doporučení

1

7

Spolupracujte s odbornými týmy – z oblasti krajinářské architektury, urbanismu, inženýrství, biologie, sociologie a dalších příbuzných disciplín. Přinášejí nezávislý a kvalifikovaný pohled potřebný pro vyvážená rozhodnutí. Přínosná může být také spolupráce s univerzitami či výzkumnými institucemi.

2

9

Budujte víceúrovňová partnerství – projekty s širokou podporou mají větší šanci získat financování z různých zdrojů a přinášejí širší přínos pro místní ekonomiku, například v oblasti služeb či cestovního ruchu (např. agroturistika).

3

8

Podporujte spolupráci mezi obcemi, v rámci mikroregionů a místních akčních skupin (MAS). Umožní to společně řešit témata, která přesahují hranice jedné obce (vodní režim, mobilitu či zelenou infrastrukturu), sdílet zkušenosti, techniku i personální kapacity a propojit se s krajskými nebo evropskými strukturami.

4

10

Zvažte mezinárodní spolupráci – přeshraniční partnerství přinášejí nové podněty, inspiraci, rozhled i přístup k financování, např. z evropských fondů.

5

6

7

8

9

10

Kostelní Lhota, Česká republika

Neobyčejně obyčejná polabská vesnice

Kostelní Lhota je příkladem obce, kde úspěch stojí na silné spolupráci vedení obce, místní komunity i odborných týmů. Díky tomu se může pochlubit řadou národních i mezinárodních ocenění. Pod vedením starosty zde vzkvétá komunitní život – konají se tradiční oslavy, společné brigády a plánovací setkání, na nichž lidé z místní komunity přímo ovlivňují budoucí rozvoj obce. Samozřejmostí je úzká spolupráce s okolními obcemi a odbornými týmy z oblasti krajinářské architektury, architektury a urbanismu, která zaručuje promyšlený rozvoj celého území.

Prohlédnout projekt na webu

Ii: Projekt Hiastinhaara, Finsko

inspirativní model udržitelné péče o krajinu

Projekt Hiastinhaara je příkladem péče o říční nivu, založené na spolupráci obce a místních lidí. Území, které je součástí sítě Natura 2000, bylo dříve zarostlé hustými nálety, což znemožňovalo přístup a ohrožovalo tradiční biotopy. Díky iniciativě místního občanského sdružení, ve spolupráci s obcí Ii a místními farmáři se podařilo obnovit původní charakter místní krajiny. Klíčovou roli sehrála pastva ovcí, která pomáhá regulovat vegetaci a zároveň je atraktivní pro turisty. Místní vlastníci půdy poskytli potřebné pozemky, což potvrzuje, jak důležitá je úzká spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem.

Prohlédnout projekt na webu

1

2

3

4

5

6

7

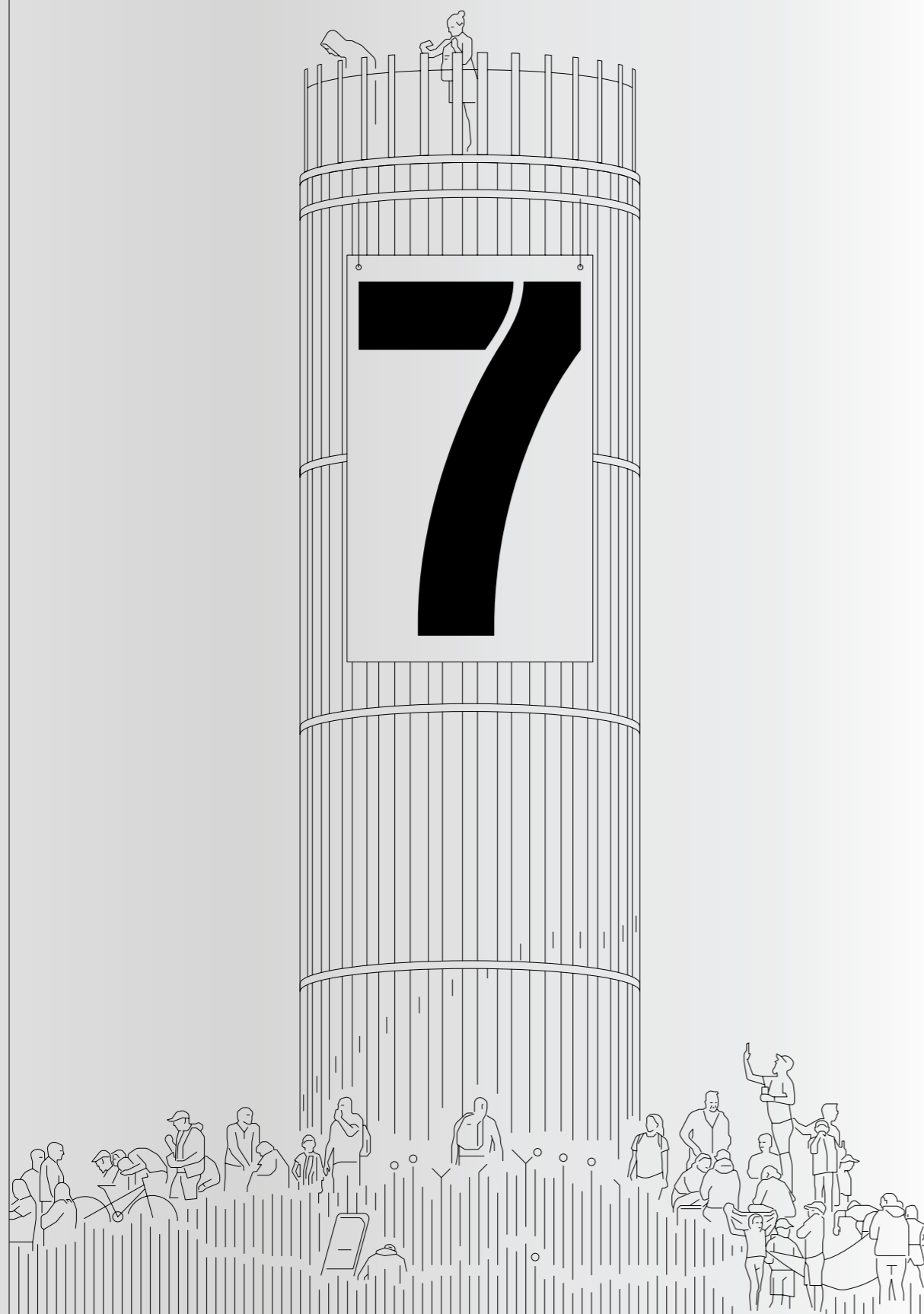
8

9

10

Populační dynamika

Zaměřeno na krajinu

Je vaše obec příjemným místem k životu?

Jak podpořit její vyvážený rozvoj?

1
●

2
●

3
●

4
●

5
●

6
●

7
●

8
●

9
●

10
●

Úvod

1 Malé a středně velké obce dnes potřebují reagovat na demografické změny strategicky a udržitelně. Růst i úbytek obyvatelstva totiž přináší místním samosprávám odlišné, ale stejně zásadní výzvy.

Obce s klesajícím počtem obyvatel mohou posílit svou prosperitu díky promyšlenému prostorovému plánování. Soustředěním služeb a zdrojů do jádrových částí lze zachovat jejich životaschopnost a zároveň uvolnit prostor pro nové rozvojové příležitosti. Takový přístup ovšem přináší i otázky – například jak udržet infrastrukturu v řídké osídlených oblastech, nebo jak zabránit tomu, aby volné plochy postupně chátraly. Méně zastavěná území přitom mohou zvyšovat kvalitu života díky blízkosti přírody a atraktivním možnostem rekreace, musí však být promyšleně plánována a pečlivě udržována.

3 Klíčovou roli ve snaze přilákat nové obyvatele hraje místní identita a tradice, které propůjčují obci její jedinečný charakter. Stejně důležité jsou digitalizace, inovativní dopravní řešení a silné místní vazby, jež pomáhají i menším komunitám zůstat životaschopné, propojené a dlouhodobě atraktivní.

4 Rostoucí obce naopak potřebují nalézt rovnováhu mezi rozvojem a zachováním své identity. Čelí vyšší spotřebě vody a energie, a také rostoucím nárokům na odpadové hospodářství. Jejich strategie proto vyžaduje jasné stanovení hranic růstu a ochranu půdy i dalších přírodních zdrojů.

5 Odlišná demografická dynamika přináší různé výzvy pro krajinu i její obyvatele. Ať už je trend jakýkoli, základem úspěchu zůstává strategické plánování na úrovni obcí a jejich spolupráce v rámci regionu. Ta může zahrnovat sdílení služeb, společnou správu území, efektivnější administrativu či budování společné vzdělávací infrastruktury. Vznikají tak synergie, které prospívají celému regionu.

K takové proměně je potřeba vize a schopnost vnímat širší souvislosti. Krajinářská architektura přináší kreativní řešení pro zanedbaná místa, pomáhá vymezit rozvojové oblasti a propojit dlouhodobé ekologické cíle s konkrétními potřebami obcí. Díky širokému záběru a mezioborovému přístupu může být klíčovým koordinátorem udržitelného rozvoje – od drobných lokálních zásahů až po komplexní regionální strategie.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

Posuzujte kapacitu krajiny – sledujte socioekonomické trendy a limity přírodních zdrojů, abyste mohli rozhodovat o udržitelné velikosti populace na základě reálných dat. Součástí takové analýzy má být např. stav vodních zdrojů, dopravní infrastruktury, sociálních služeb či pracovních příležitostí. Tento přístup pomáhá předejít přetížení území, které by mohlo zhoršit kvalitu života a vést k odlivu obyvatel.

2

Zapojte místní aktéry do plánování. Do všech plánovacích procesů zahrňte místní komunitu i klíčové aktéry – lidi aktivní v místním podnikání, místní spolky a osoby hospodařící v zemědělství a lesnictví – aby výsledná strategie vycházela přímo z potřeb komunity. Pokud lidé vnímají, že mají skutečný vliv na rozvoj obce, méně často odcházejí a více se zapojují do komunitního života.

3

Budujte pozitivní identitu obce – vycházejte z jejích specifických předností, jako jsou přírodní krásy, historické památky, kulturní tradice nebo kvalitní služby, a vytvářejte tak atraktivní a jedinečné místo pro život. Silný a charakteristický genius loci posiluje hrdost místní komunity a zároveň přitahuje nové obyvatele, kteří hledají místo s „duší“.

4

Usilujte o kvalitní veřejné prostory a zdravou krajinu – vytvářejte místa, která mohou být přirozenými centry setkávání a společenského života, a věnujte jim důkladnou péči. Příjemné prostředí přitahuje nové příchozí a zároveň pomáhá udržet stávající obyvatele.

5

Využívejte prázdné budovy a brownfieldy – proměňte stávající nevyužívané plochy a stavby na místa prospěšná komunitě a nenechte je chátrat. Například bývalá škola může sloužit jako komunitní centrum, sdílené pracovní zázemí nebo prostor pro vznik nových podnikatelských projektů.

6

Podporujte komunitní partnerství – posilujte spolupráci mezi obcí a místními spolky, církvemi, sportovními kluby či dobrovolnými hasiči. Tak vzniká aktivní a propojená komunita, která zvyšuje sociální soudržnost, posiluje místní vazby a snižuje riziko odchodu lidí do anonymnějších prostředí.

7

Zajistěte přístup k základním službám pro všechny. Dostupnost dopravy, škol, zdravotní péče a obchodů patří mezi hlavní faktory, které ovlivňují rozhodnutí lidí v obci zůstat nebo se do ní přistěhovat. Obec by měla usilovat o to, aby i periferní části měly základní služby v přiměřené vzdálenosti.

8

Hledejte kreativní způsoby sdílení zdrojů. Sdílení vybavení a služeb s okolními obcemi – například techniky, školního autobusu nebo kulturních akcí – umožňuje menším obcím poskytovat kvalitní zázemí i s omezeným rozpočtem. Tím se zvyšuje životní úroveň obyvatelstva a posiluje atraktivita obce pro nové rodiny.

Doporučení

1

9

Budujte regionální síť. Populační dynamika není izolovaný jev – lidé se stěhují v rámci celých regionů. Obec by měla spolupracovat se sousedními městy a obcemi v oblasti školství, pracovních příležitostí nebo cestovního ruchu. Společný postup může region stabilizovat a přilákat nové příchozí.

2

3

10

Zachovávejte důraz na dlouhodobou udržitelnost. Rozvoj obce by měl vyvažovat aktuální potřeby a dlouhodobou vizi. Udržitelné hospodaření s půdou, energiemi a financemi vytváří prostředí, kde se lidé chtějí dlouhodobě usadit a vychovávat své děti.

4

5

6

7

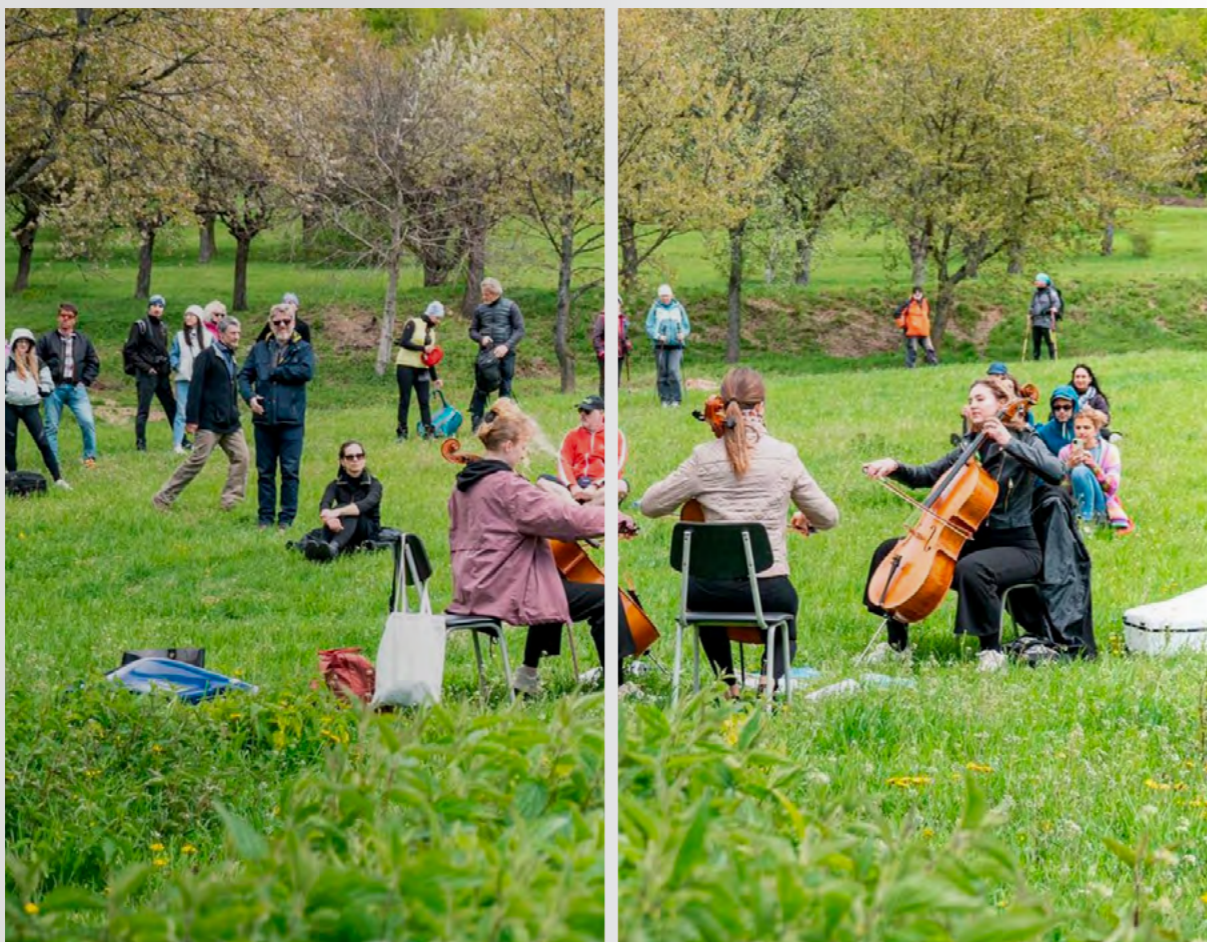
8

9

10

Brdárka, Slovensko

Historická obec v regionu Gemer, obklopená rozlehlými třešňovými sady

Brdárka je příkladem malé, odlehle vesnice, která úspěšně čelí úbytku populace udržitelným způsobem. Obec se vydala inspirativní cestou založenou na ochraně a rozvoji jedinečné místní krajiny – zejména třešňových sadů, na přijetí principů permakultury a na obnově a novém využití tradičních architektonicky cenných staveb. Lidé aktivní v místním dění se postupně stali členy obecního zastupitelstva a pomohli rozvoj obce nastartovat. Dokázali, že i ta nejmenší komunita může zvrátit úpadek a společně pracovat na živé a udržitelné budoucnosti.

Prohlédnout projekt na webu

Heinsdorfergrund – Hauptmannsgrün, Německo

Děti – vesnice – budoucnost

Obec Heinsdorfergrund se postupně vylidňovala, až místní škole hrozilo zavření. Samospráva se tehdy rozhodla vsadit na demokracii a zřídila Dětské obecní zastupitelstvo. To navrhlo novou podobu vesnických prostor – louky s ovocnými keři, školní zahrady či místa setkávání u potoka Raumbach. Hlas nejmladší generace tak stál za ekologickými projekty, které posílily místní identitu a přilákaly do obce nové rodiny. Úbytek obyvatelstva se tedy podařilo zvrátit s využitím demokratických principů – dětem byla dána možnost rozhodovat o krajině, jejich názory a nápady byly vyslyšeny a zrealizovány.

Prohlédnout projekt na webu

1

Možnosti financování

Zaměřeno na krajinu

2

3

4

5

Z čeho zaplatíte založení aleje?

Víte, s kým se spojit?

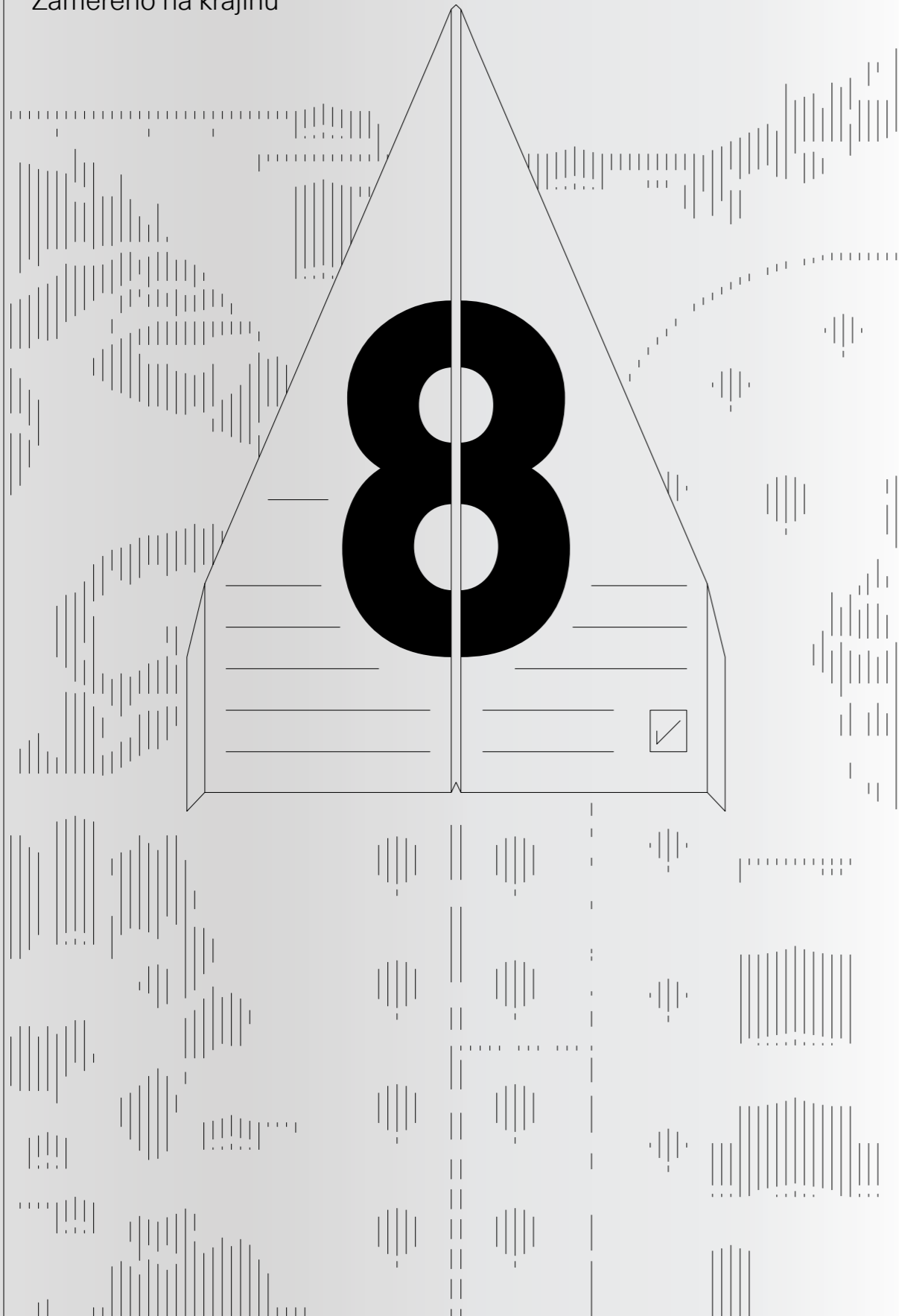
6

7

8

9

10

Úvod

1 Menší obce často čelí při financování rozvojových projektů značným problémům – mají omezené rozpočty, nedostatek specializovaných pracovníků a málo zkušeností s přípravou žádostí o dotace. Informace o dostupných finančních příležitostech se k nim často nedostanou včas anebo vůbec, a obce tak přicházejí o šance, které by jim mohly výrazně pomoci.

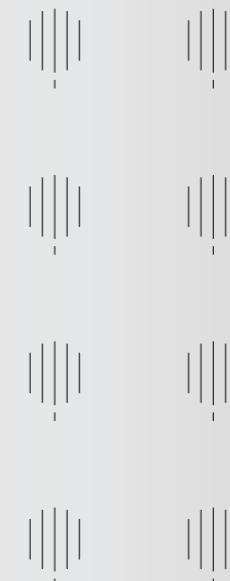
2 Dobrou výchozí strategií je vytvořit si přehled o typech dostupného financování – od národních grantů a nízkouročných ekologických úvěrů přes celoevropské programy až po tzv. investice s dopadem (impact investment) či financování v rámci společenské odpovědnosti firem (CSR). Každý zdroj má svá specifika, lhůty a hodnotící kritéria – zásadní je proto včasné plánování, které umožňuje sladit projekty s vhodnými programy.

3 Malé obce na tyto příležitosti nemusí – a často ani nemohou – být samy. Partnerství v rámci mikroregionu či širšího regionu, s nevládními organizacemi, výzkumnými institucemi nebo soukromým sektorem může výrazně snížit administrativní zátěž a posílit šance na získání finančních prostředků. V některých případech může partner celý proces žádosti vést. Společné návrhy jsou často silnější a mají vyšší pravděpodobnost úspěchu, zejména pokud současně přinášejí environmentální, sociální a ekonomické přínosy.

4 Pro malé obce mohou být projekty zaměřené na krajinu strategickou cestou, jak i s omezenými zdroji vytvářet nové příležitosti. Tím, že reagují na místní potřeby – jako je protipovodňová ochrana, zlepšení dostupnosti nebo obnova veřejných zelených ploch, přispívají nejen k adaptaci na klimatickou změnu, ale zároveň přinášejí ekonomické přínosy v oblasti cestovního ruchu, zemědělství či volnočasových aktivit. Díky schopnosti generovat vícenásobné přínosy jsou tyto projekty vhodné pro různé dotační programy.

Klíčová je přitom spolupráce s místní komunitou – vlastníky půdy, lidmi aktivními v místním podnikání, spolky i odbornými týmy. Tato spolupráce posiluje kvalitu návrhu a často umožňuje získat hmotné příspěvky či spolufinancování. Pečlivé plánování pak pomáhá propojit místní priority s dostupnými externími zdroji a přinášet komunitě trvalou hodnotu. V případě čerpání dotací je vždy nutné předem zvážit, zda je obsah grantové výzvy skutečným přínosem a zda zapadá do dlouhodobé koncepce obce.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

1

Nejprve si rozmyslete, čeho chcete dosáhnout – stanovte vizi a cíle, ke kterým obec směřuje. Teprve potom shánějte finance na konkrétní projekty nebo jejich dílčí části a zapojte partnery, kteří mají o projekty zájem a mohou se na jejich realizaci aktivně podílet.

2

2

Zjistěte, na jaké finance můžete dosáhnout – prostřednictvím obcí s rozšířenou působností, mikroregionů, krajů či národních a krajských programů a dotací. Zjistěte také, jaké priority sledují nadřazené orgány státní správy a zda by mohly podpořit některé z vašich záměrů. Podobně uvažujte o soukromých investorech a vlastnících – mohou mít v území vlastní zájmy, které lze sladit s konkrétními cíli obce.

5

3

Využijte finanční možnosti obce. Jako samostatný ekonomický subjekt může obec financovat část projektů z vlastního rozpočtu nebo investičního plánu. Pokud zvažujete financování formou úvěru, informujte se o možnostech zvýhodněných ekologických půjček, jež často nabízejí nižší úrokové sazby, delší dobu splatnosti a jsou určeny právě na financování udržitelných a přírodě blízkých řešení.

4

Začněte zapojením místních aktérů a podporou obyvatel. Projekty vycházející z potřeb komunity a podporované širokým spektrem partnerů – od obyvatel přes místní spolky, vlastníky půdy až po podnikatele – mají vyšší šanci získat financování a být dlouhodobě úspěšné. Projekty, které přinášejí benefity pro společnost, ekonomiku i životní prostředí, jsou vhodné pro kombinaci veřejného a soukromého financování. Nezapomeňte na dobrovolníky a místní spolky, které často hrají důležitou roli při realizaci i následné péči – zapojte je již v rané fázi plánování.

5

Navazujte kontakty s nadacemi zaměřenými na klima a životní prostředí. Mnoho nadací a nevládních organizací podporuje krajinářské a ekologické projekty a aktivity. Identifikujte ty, jejichž cíle se shodují s vašimi, a zvažte podání žádosti o financování, konzultaci či technickou podporu.

6

Využijte firemní společenskou odpovědnost (CSR) ve prospěch krajiny. Firmy často podporují krajinářské a přírodě blízké projekty jako součást své CSR strategie nebo snahy vyrovnat ekologické dopady své činnosti. Oslovte firmy se svými záměry – můžete tím získat nové zdroje financování a zároveň navázat dlouhodobá partnerství.

6

7

8

9

10

Doporučení

7

Podpora projektu nemusí mít jen finanční podobu. Kromě přímého financování může zahrnovat zapůjčení techniky, poskytnutí materiálu či pracovní síly, případně výhodný pronájem či prodej pozemků. Spolupráce s místními partnery – podnikateli, vlastníky či institucemi – umožňuje tyto zdroje efektivně využít a významně snížit celkové náklady projektu. Doporučit lze rovněž využívání lokálně dostupných zdrojů: recyklovat materiály, obnovovat stávající objekty a infrastrukturu, kde je to možné.

8

Zlepšujte krajinu jako prostředí pro život, pobyt, rekreaci. Kvalitní krajina poskytuje cenné ekosystémové služby – nabízí krásné prostředí, čistou vodu, dostatek vegetace a dobře dostupnou rekreační infrastrukturu. Ve svých plánech proto vycházejte z místních přírodních a kulturních hodnot, citlivě je začleňujte do projektů a zároveň je dále rozvíjejte. Takto nejen posílíte identitu místa a zvýšíte jeho atraktivitu pro obyvatele a návštěvníky, ale zároveň otevřete nové možnosti pro podporu lokální ekonomiky a získávání financování.

9

Do plánování vždy zahrňte údržbu. Dobře navržený projekt se z dlouhodobého hlediska vyplatí díky nižším nákladům na provoz a údržbu, i když počáteční investice mohou být vyšší. Zatímco na realizaci lze často získat finance z různých zdrojů, na údržbu se obvykle peníze neposkytují. Investice do promyšlené údržby se proto stává investicí do budoucích úspor obce. Také dárci a investoři oceňují projekty s důrazem na dlouhodobou udržitelnost a plánování. Do rozpočtu proto vždy zahrňte náklady na následnou péči, aby vložené prostředky přinesly trvalý efekt. Upřednostňujte přírodě blízká řešení, která jsou efektivní a šetrná – například výsadbu původních, na místní klima adaptovaných druhů, zavlažování dešťovou vodou nebo založení květnaté louky místo intenzivně udržovaného trávníku.

10

Plánujte projekty s ohledem na návaznosti a etapizaci. Správné načasování pomáhá koordinovat souběžné zásahy – například sladit rekonstrukci kanalizace s úpravou chodníků. Takový přístup přináší úspory a zároveň zvyšuje šanci na získání financování. Menší dílčí etapy bývají často snadněji podpořeny než rozsáhlé projekty, proto je jejich rozdělení do fází vhodné promyslet už při přípravě návrhu.

Mosel, Německo

Odpovědnost vůči komunitě, ekonomika a ekologie

Prohlédnout projekt na webu

Kompenzační opatření spojená s rozšiřováním závodu Volkswagen v Moselu podpořila rozvoj vesnického charakteru oblasti. Chátrající barokní zámeček byl díky soukromé iniciativě obnoven, zatímco zdevastované stáje ustoupily přírodě blížkým loukám, ovocným sadům a mezím s extenzivní údržbou. Spoluprací veřejného a soukromého sektoru s úřady vznikla atraktivní lokalita, která citlivě propojuje různé zájmy a navrácí místní krajině její kulturní hodnotu.

Hausjärvi, Finsko

Ochrana biodiverzity a udržitelná rekreace založené na spolupráci s místní komunitou

Prohlédnout projekt na webu

Nadace pro ochranu přírody Vuokko se na základě výskytu vzácných organismů rozhodla investovat do celkové obnovy bývalého lomu na štěrkopísek. Ve spolupráci s obcí, dobrovolníky a výzkumníky se lokalita proměnila v živý přírodní areál, který podporuje biodiverzitu a zároveň nabízí rekreační zázemí s naučnými stezkami. Projekt ukazuje efektivní využití finančních prostředků – přináší ekologické, společenské i vzdělávací přínosy a představuje inspirativní model rozvoje, který lze uplatnit i v dalších obcích.

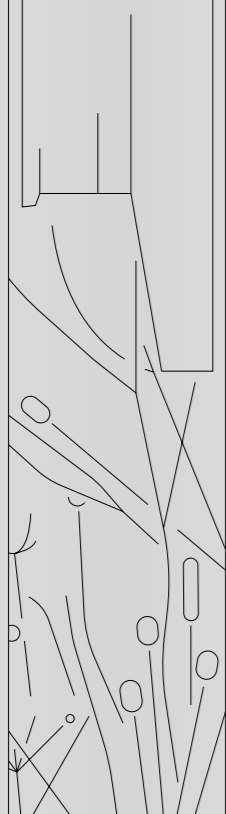

Péče a správa

Zaměřeno na krajinu

9

Jsou ve vaší obci zanedbaná místa?

Jak zajistit jejich údržbu?

Úvod

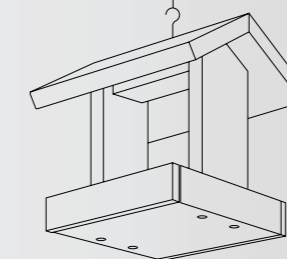
1 Efektivní strategie údržby a péče o veřejné prostory v sídlech i ve volné krajině je zásadní pro jejich správné fungování a dlouhodobou udržitelnost. Bez promyšleného přístupu tyto prostory rychle ztrácejí svou kvalitu – vegetace se vyvíjí nekontrolovaně, infrastruktura chátrá, původní cíle plánování se vytrácejí a investované prostředky nepřinášejí trvalý užitek. Naopak kvalitně naplánovaná údržba pomáhá uchovat ekologické přínosy, estetickou hodnotu i funkčnost návrhu a zároveň chrání dlouhodobou investici obce.

2 Úspěšná implementace takové strategie vyžaduje odborné znalosti – od péče o rostliny přes znalost místního prostředí až po praktické a organizační dovednosti potřebné pro správu území. Ty lze zajistit formou cíleného školení zaměstnanců, pravidelných konzultací s odborníky nebo spoluprací s regionálními organizacemi, které disponují potřebným know-how.

3 Z rozpočtového hlediska je důležité plánovat nejen běžné provozní náklady, ale i pravidelnou obnovu a rezervy na neočekávané opravy. Dlouhodobé finanční plánování je klíčové – náklady na údržbu totiž často převyšují počáteční investici.

4 Už ve fázi návrhu je nezbytné zohlednit ekonomickou i ekologickou udržitelnost projektu a přizpůsobit ho technickým, finančním a personálním možnostem obce. Výsadbový plán by měl pracovat s lokálně přizpůsobenými druhy rostlin s nízkými nároky na péči a součástí dokumentace by měl být i komplexní plán údržby s jasně stanoveným harmonogramem.

5 Včasné začlenění požadavků na údržbu do návrhu pomáhá předcházet budoucím problémům a snižuje dlouhodobé provozní náklady. Vypracování kvalitního plánu údržby je proto důležitou součástí každého krajinářského projektu, má-li být dlouhodobě funkční a životaschopný.

6

7

8

9

10

Doporučení

1

Zaměřte se na udržitelné projekty. Financujte a realizujte pouze takové záměry, které budou dlouhodobým přínosem pro obec a nestanou se zátěží. Při zadávání projektů i výběru dodavatelů mějte na paměti jejich dlouhodobou udržitelnost a kvalitu zpracování. Spolupracujte s odborníky – ideálně od samého začátku, alespoň formou konzultací v průběhu přípravy i realizace.

2

Plánujte dlouhodobou údržbu už od počátku. Zahrňte plány údržby i s odhadovanými náklady přímo do projektové dokumentace a rozpočtu obce, aby byly zajištěny potřebné finanční zdroje i personální kapacity po dokončení investice.

3

Vnímejte ochranu krajiny jako příležitost a propojte ji s jejím praktickým využitím. Požadavky na ochranu mohou být zdrojem nových možností a inovativních přístupů. Inspirací mohou být například chráněné mokřady využívané k pozorování ptactva, udržitelné lesní hospodaření kombinující produkci dřeva s podporou biodiverzity či kulturní naučné stezky propojující historii, vzdělávání a rekreaci. Důležitá je také dlouhodobá spolupráce s odbornými institucemi a organizacemi, které dobře znají místní prostředí – jejich zapojení přináší nový pohled a pomáhá hledat praktická, udržitelná řešení.

4

Pracujte s přírodními procesy. Využívejte inovativní a nízkoudržbové přístupy, jako je modrozelená infrastruktura (např. dešťové záhony podporující vsakování vody), výsadby založené na sukcesi (umožňující pionýrským druhům přirozený vývoj směrem k vyspělejším ekosystémům) nebo sítě květnatých luk namísto intenzivně udržovaných trávníků. Taková řešení pracují s přírodními systémy, nikoli proti nim, čímž snižují nároky na údržbu.

5

Zapojte pracovníky údržby do plánování. V rámci rozhodovacích procesů dejte prostor i lidem z praxe – pracovníkům údržby a technických služeb. Jejich každodenní zkušenosti a znalost terénu jsou neocenitelným zdrojem informací pro tvorbu realistických a udržitelných návrhů i plánů údržby.

6

Investujte do vzdělávání. Podporujte průběžné vzdělávání zaměstnanců obce v oblasti plánování a údržby krajiny. Zaměřte se zejména na zásady ekologické péče, které minimalizují potřebu intenzivních zásahů a šetří obecní rozpočet i přírodní zdroje. Využívejte možnosti regionálních programů svazků obcí, online kurzů či konzultačních služeb, které nabízejí odborné poradenství přímo na místě.

7

Sledujte a vyhodnocujte výsledky. Pravidelně kontrolujte, zda přijatá opatření – například péče o zeleň, hospodaření s vodou nebo protierozní zásahy – skutečně naplňují stanovené cíle. Využívejte jednoduché formy monitoringu, jako je fotodokumentace, záznam změn v krajině či podněty od obyvatel. Dobré řízení krajiny je založeno na schopnosti učit se z praxe

Doporučení

1

a na základě pravidelného vyhodnocování pružně upravovat postupy i strategie.

2

8

Oživujte tradiční postupy hospodaření. Inspirujte se místními metodami, které se osvědčily po generace – mozaikovou sečí luk, pastvou menších stád nebo výmladkovým hospodařením v lesích. Tyto šetrné přístupy podporují pestrost krajiny, posilují vztah lidí k místu a lze je navíc efektivně kombinovat s principy ekologického zemědělství. Tradiční metody dnes nabývají nového významu: přispívají k ochraně přírody, zvyšují atraktivitu území a podporují rekreaci. Promyšlená a dlouhodobá správa krajiny by měla tyto osvědčené postupy propojovat s moderními inovativními řešeními.

4

5

9

Využívejte místní zdroje – kámen, dřevo, hlínu nebo slámu. Tradiční materiály přirozeně zapadají do venkovské krajiny, dobře stárnou, vyžadují méně údržby a lze je opakovaně použít – například kamenná dlažba má (na rozdíl od betonové) téměř neomezenou životnost. Opětovné použití těchto materiálů zároveň snižuje uhlíkovou stopu a podporuje udržitelné hospodaření.

10

Budujte partnerství v rámci komunity. Zapojte do správy krajiny místní spolky, školy, pracující v zemědělství i aktivní obyvatelstvo. Společné akce, jako jsou výsadby, úklidy, údržba zeleně nebo obnova cest, posilují vztah lidí k místu, podporují sousedské vazby a přinášejí nové nápady. Dobrovolnictví a spolupráce místních zároveň snižují náklady obce a zvyšují dlouhodobou udržitelnost péče o krajinu.

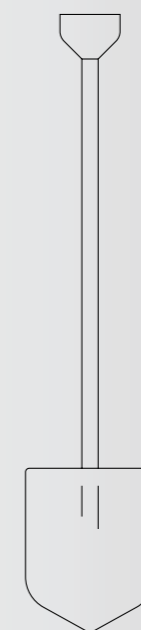
6

7

8

9

10

Moravské Lieskové, Slovensko

Přírodě blízká řešení a oživení staré sýpky zemědělského družstva

Bývalá sýpka v Moravském Lieskovém se díky iniciativě místního občanského sdružení proměnila v atraktivní ekologické centrum. Citlivě obnovená budova se stala místem, kde prosperuje místní komunita a které zároveň láká širokou veřejnost. Srdcem centra je dvouhektarová certifikovaná přírodní zahrada, sloužící jako živá učebna. Promyšlená správa prostoru vychází z principů udržitelné péče - zahrnuje systém zadržování dešťové vody a podporu biodiverzity. Projekt je důkazem, že i malé komunity mohou s promyšlenou správou a péčí vytvářet místa, která vzdělávají, propojují a obohacují.

Prohlédnout projekt na webu

Nadějkov, Česká republika

Malá obec, silná komunita a krajina Jistebnické vrchoviny

Nadějkov je inspirativním příkladem péče o krajinu, za kterou stojí dva místní spolky sdružující místní komunitu včetně lidí hospodařících na okolní půdě. Věnují se pravidelné péči o Farskou zahradu v centru obce a údržbě obnovených cest, nových výsadeb, tůň i odpočinkových míst. Mapují a opravují drobné sakrální památky a informace o nich sdílejí na svých webových stránkách. Dlouhodobě spolupracují s odborným týmem v oblasti krajinářské architektury a na své projekty si sami shánějí finance. Vynikají svou vytrvalostí a důrazem na kvalitu.

Prohlédnout projekt na webu

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Zaměřeno na krajinářskou architekturu

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Víte, co je krajinářská architektura?

Jak může vaší obci pomoci?

Úvod

1 Problémy, výzvy i příležitosti, kterým malé obce čelí, jsou často složité a vzájemně propojené. Proto je důležité přistupovat k nim z perspektivy krajiny – s celkovým porozuměním a systematickým přístupem.

Krajinářská architektura nabízí komplexní řešení pro plánování, návrh i správu přírodního i zastavěného prostředí právě proto, že soustředí pozornost na krajinu jako celek.

2 Krajinářští architekti a architektky mohou koordinovat různé specializace a vést interdisciplinární projekty, čímž se stávají efektivními partnery obcí, které chtějí rozvíjet své území s krajinou v centru pozornosti.

3 *„Krajinářský architekt/ka plánuje, projektuje a spravuje přirozená a člověkem vytvořená prostředí, a to za využití estetických a vědeckých zásad. Cílem je řešit otázky ekologické udržitelnosti, kvalitní a zdravé krajiny, kolektivní paměti, historického dědictví, kultury a spravedlivého využití daného území. Prostřednictvím řízení a koordinace dalších oborů pracuje krajinářský architekt s interakcemi mezi přirozenými a kulturními ekosystémy, jako je adaptace a mitigace v oblasti změny klimatu, stabilita ekosystémů, socioekonomický pokrok, zdraví komunit a kvalita jejich života, s cílem vytvořit místa s předpokladem nastolení společenské a hospodářské rovnováhy.“*

4 *Mezinárodní federace krajinářských architektů/tek (zdroj: <https://www.iflaworld.com/the-profession>, český překlad ČAKA/ČKA)*

5 Krajinářská architektura je profesí, která propojuje technické, environmentální i estetické znalosti a vychází z toho, jak krajina skutečně funguje – z pohledu přírodních procesů i lidského využití a vnímání. Díky tomu navrhuje prostory, které

6 jsou praktické a zároveň mají ekologickou, kulturní i estetickou hodnotu. Sleduje celý životní cyklus území – od návrhu přes realizaci a údržbu až po recyklaci a opětovné využití materiálů.

7 Krajinářští architekti a architektky působí napříč obory a propojují odborné týmy, samosprávy i veřejnost. Společně hledají vyvážená řešení, která respektují potřeby lidí i krajiny, a spoluvytvářejí prostředí naplňující sociální i ekologické cíle. Obcím mohou nabídnout analýzu a identifikaci hodnot krajiny a stát se spolehlivým partnerem při jejich rozvoji. Multidisciplinární přístup přináší architektonicky kvalitní, komplexní a ekonomicky efektivní řešení, která umožňují naplnit více cílů v rámci jednoho projektu (tzv. sdílená řešení).

8 Krajinu je třeba vnímat jako základní hodnotu, o kterou je snadné přijít a která si zaslouží péči a ochranu. Krajinářská architektura pomáhá tuto hodnotu chránit i rozvíjet.

Doporučení

1

Strategický rozvoj a plánování. Krajinářská architektura pomáhá obcím promýšlet rozvoj v širších souvislostech. Je profesionálním partnerem při definování dlouhodobých strategií a plánů, které propojují potřeby obyvatel s potenciálem místní krajiny.

3

Estetika a autenticita. Obor pomáhá udržet a rozvíjet jedinečný charakter místa. Vychází z místních tradic, historie, přírodního prostředí i současných socioekonomických faktorů.

4

Využití území a ekonomika. Krajinářská architektura umí efektivně skloubit různorodé využití krajiny s její ochranou, čímž podporuje udržitelný rozvoj a vytváří nové ekonomické příležitosti.

2

Environmentální výzvy. Krajinářští architekti a architektky navrhnou opatření, která zmírňují dopady klimatických změn, chrání vodu, půdu a podporují biodiverzitu – vždy s ohledem na širší kontext.

5

Veřejný prostor. Krajinářští architekti a architektky navrhují kvalitní veřejné prostory – od navesí, parků a náměstí, po stezky a rekreační zastavení v krajině. Jejich cílem je vytvářet místa, která jsou funkční, estetická a příjemná pro setkávání, pohyb i odpočinek místních obyvatel, zároveň podporují biodiverzitu a pomáhají zmírňovat dopady změny klimatu.

6

Klíčová partnerství. Krajinářská architektura přirozeně propojuje obce, instituce, odborníky i místní obyvatele, spolky a podnikatele. Díky tomu vznikají projekty založené na spolupráci, které mají větší šanci na úspěch.

7

Populační dynamika. Krajinářská řešení zvyšují atraktivitu obcí, což pomáhá udržet mladé rodiny i přilákat nové obyvatele a podnikatele. Zároveň dokážou nastavit limity rozvoje tam, kde by nadměrný růst mohl ohrozit kvalitu života i samotnou krajinu. V obcích, které se zmenšují, pak krajinářská opatření pomáhají smysluplně spravovat opuštěná území a proměnit je v místa s novou funkcí.

1

2

3

4

5

6

6

7

8

9

10

Doporučení

1

8

Možnosti financování. Krajinářští architekti a architektky připravují projekty a plány tak, aby byly komplexní a dobře podložené, což výrazně zvyšuje jejich šanci na získání dotací a grantů i jejich dlouhodobou udržitelnost.

2

10

Krajinářská architektura propojuje přírodní procesy a technologie, estetiku a funkci. Kombinuje vědecké poznání, uměleckou vizi a technickou odbornost, aby vytvářela udržitelné, funkční prostory, ve kterých se dobře žije, jsou krásné a zároveň šetrné k životnímu prostředí.

3

9

Péče a správa. Obor nabízí strategie dlouhodobé a efektivní údržby, které jsou do projektů začleněny už od počátku. To pomáhá šetřit finance a zároveň udržovat krajinu i veřejná prostranství ve vysoké kvalitě.

4

5

6

7

8

9

10

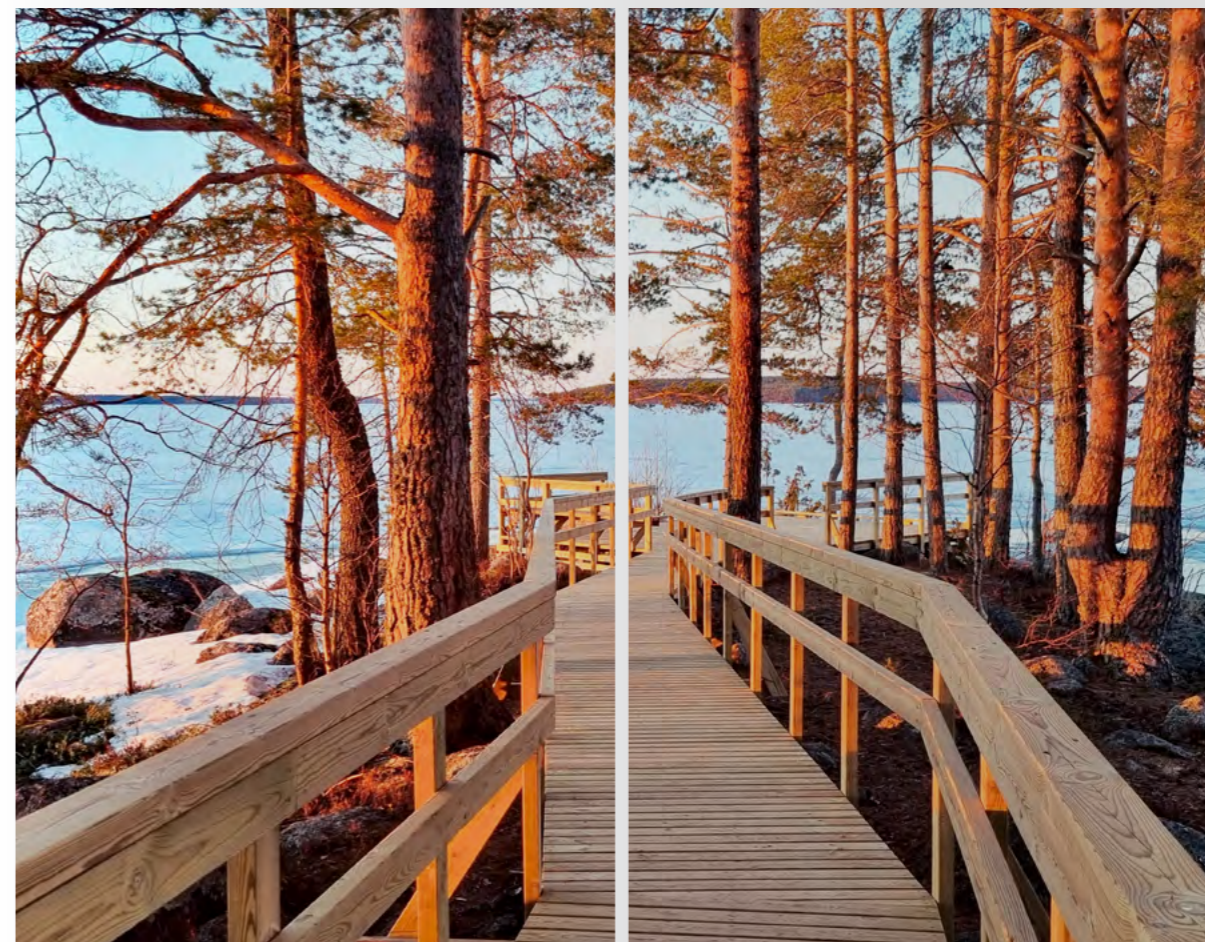

Vičany, Slovensko

Obec, která ví, jak pracovat s vodou i veřejným prostorem

V malé vsi Vičany začala spolupráce s týmem působícím v oblasti krajinářské architektury návrhem úprav centrálního parku a postupně se rozvinula v tvorbu komplexní nové vize pro celou obec. Oživení veřejných prostorů otevřelo místním zastupitelům nový pohled na krajinu jako cenný zdroj, který odráží místní identitu, zachovává venkovský charakter a zároveň nabízí moderní, přírodě blízká řešení. Z původního jednoduchého zadání se tak stalo dlouhodobé partnerství – důkaz toho, že i nejmenší obec může s promyšlenou krajinářskou strategií myslet ve velkém.

Prohlédnout projekt na webu

Taipalsaari, Finsko

Návrh veřejného prostoru zaměřený na zmírnění eroze

Projekt v oblasti Sarviniemi je ukázkou multidisciplinárního přístupu v krajinářské architektuře, který propojuje ekologickou obnovu se zachováním kulturní identity místa, s podporou komunity a rozvojem zdravých forem turistiky. Díky pečlivému plánování se podařilo omezit erozi, zlepšit veřejnou infrastrukturu a zvýšit povědomí o geologickém významu regionu. Projekt tak představuje opakovatelný model rozvoje udržitelného venkovského cestovního ruchu a zároveň demonstruje komplexní přínosy kvalitního krajinářského designu.

Prohlédnout projekt na webu

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

LANDSCAPE INFOCUS

Slovníček pojmů

Tento slovníček shrnuje základní pojmy, které se v publikaci používají, a pomáhá sjednotit jejich výklad a užívání v zapojených zemích.

Biodiverzita

Rozmanitost života, zahrnující druhy rostlin, živočichů a mikroorganismů, jejich genetickou různorodost a přírodní prostředí, která společně vytvářejí a na nichž jsou závislí. Biodiverzita je základem fungování ekosystémů a zajišťuje podmínky pro život lidí i dalších organismů.

Biota

Soubor všech organismů, tedy prvků flóry i fauny, v daném území.

Brownfield

Dříve zastavěné území, které je v současnosti nevyužívané, zanedbané nebo opuštěné – například bývalé tovární, skladové či železniční areály. Tato území představují potenciál pro obnovu a opětovné využití.

Cirkulární ekonomika

Ekonomický přístup, jehož cílem je udržovat materiály a zdroje

v oběhu co nejdéle prostřednictvím jejich oprav, opětovného využívání, recyklace a navrhování výrobků tak, aby se minimalizovala tvorba odpadu.

Ekosystémové služby

Modelový způsob, jak popsat a odhadovat přínosy, které lidé získávají z přírody. Patří sem například zadržování vody v krajině, zmírnění povodní, opylování, ochlazování sídel vegetací nebo možnost rekreace v přírodě. Tento přístup pomáhá obcím zohlednit význam přírodních prvků v území a slouží jako nástroj pro porovnání dopadů různých zásahů do krajiny při plánování a rozhodování.

Facilitátor/ka

Osoba, která řídí a moderuje diskusi, ale nepřispívá svým názorem či znalostmi. Pomáhá při komunikaci nebo projednávání složitých úkolů, připravuje, vede a vyhodnocuje průběh setkání.

Inkluzivita

Princip navrhování a správy veřejných prostranství a krajiny tak, aby byly přístupné a použitelné všemi lidmi bez rozdílu – bez ohledu na věk, zdravotní stav, schopnosti, sociální či ekonomické zázemí. Inkluzivita zahrnuje fyzickou přístupnost (odstranění bariér, bezpečný a bezbariérový pohyb) i společenskou a informační přístupnost (srozumitelné značení, možnost orientace, dostupnost informací a služeb).

Investice s dopadem (ang. Impact Investments)

Investiční přístup, jehož cílem není pouze finanční zisk, ale také dosažení měřitelných pozitivních sociálních a environmentálních přínosů. Usiluje o spojení ekonomické návratnosti s dlouhodobým přínosem pro společnost a životní prostředí, v obcích může pomoci financovat projekty, jako je zadržování vody v krajině, obnova alejí, komunitní energetika nebo dostupné bydlení.

Krajinářská architektura

Profese, která se zabývá plánováním, navrhováním a správou krajiny a veřejných prostorů – od parků, ulic a zahrad až po volnou krajinu

a rozsáhlejší krajinné celky. Krajinářská architektura propojuje znalosti z ekologie, urbanismu, technických oborů a výtvarného umění s cílem vytvářet funkční, esteticky kvalitní a udržitelná prostředí pro lidi i přírodu. Při této práci se zohledňují přírodní procesy, kulturní kontext a společenské potřeby a spolupracuje se s dalšími odbornými disciplínami, například architekturou, urbanismem, inženýrstvím, ekologií a dalšími souvisejícími obory.

Kulturní krajina

Krajina, jejíž charakter je výsledkem dlouhodobého působení přírodních procesů a lidské činnosti. Má podobu území, tak jak je vnímáno a užíváno lidmi, a zahrnuje historické i novodobé vrstvy a způsoby využívání. V českém prostředí je kulturní krajinou v zásadě celé území – zemědělská krajina, vesnická i městská sídla, lesy, vodní plochy i dopravní a technická infrastruktura.

Místní identita

Jedinečný charakter místa nebo krajiny, tak jak je vnímán a sdílen lidmi. Vzniká a vyvíjí se kombinací přírodního prostředí, historie, kultury, způsobu života, architektury a místních tradic. Vyjadřuje vztah obyvatel k místu a jejich sounáležitost s ním a je důležitým východiskem pro rozvoj obcí a rozhodování o krajině.

Modrozelená infrastruktura (MZI) (Blue and Green Systems / Blue-Green Infrastructure)

Vzájemně provázaný systém přírodních, přírodě blízkých a technických prvků, který hospodaří se srážkovou vodou a využívá vodní a vegetační prvky k podpoře ekologických a klimatických funkcí území. Zadržuje, zpomaluje a využívá vodu v místě dopadu, zlepšuje mikroklima, podporuje biodiverzitu a doplňuje technickou infrastrukturu obcí.

Mozaiková seč

Způsob údržby luk a travních porostů, při kterém se seč provádí postupně po částech a v různých termínech. Část porostu tak zůstává vždy neposečená, zachovává tak potravu a úkryt pro hmyz, ptáky a další živočichy a podporuje biodiverzitu stanovišť.

Participace

Aktivní zapojení lidí do rozhodování a plánování, zejména v otázkách, které se týkají jejich obce, města nebo životního prostředí. Buduje důvěru, pocit společné odpovědnosti a silnější vazbu k místu, což vede k vyváženějším a udržitelnějším výsledkům.

Permakultura

Koncepce přístupu k zemědělství, přírodě a životnímu prostředí usilující o trvalou udržitelnost nebo přesněji o regeneraci přírodních zdrojů. Jedná se o designový přístup založený na propojování různých disciplín, strategií a technik, vedoucí k potravinové a energetické soběstačnosti, v českém prostředí spíše v malém měřítku zahrad.

Plánování krajiny

Proces plánování způsobu využívání a správy půdy s cílem vytvářet funkční krajinu, která vyvažuje potřeby obyvatel, přírody i ekonomické zájmy. Zohledňuje širší kontext krajiny, integruje různé formy využití, jako jsou bydlení, zemědělství, rekreace, doprava a ochrana přírody, a pomáhá obcím činit informovaná rozhodnutí, která spojují rozvoj s ochranou životního prostředí a kvalitou života. Plánování krajiny je úzce propojeno s územním plánováním.

Pozemkové úpravy (Land Consolidation)

Proces reorganizace malých nebo roztříštěných pozemků do větších a funkčnějších celků pro efektivní využití půdy, rozvoj a ochranu krajiny. Obvykle se provádí v katastru obce.

Řešení založená na přírodě (Nature Based Solutions)

Opatření, která využívají přírodní procesy k řešení problémů v území, jako jsou záplavy, sucho, přehřívání nebo znečištění vody a ovzduší. Mohou to být například obnova mokřadů pro zadržení vody, remízy a větrolamy v krajině. Zvyšují odolnost krajiny i obcí, podporují biodiverzitu a doplňují technická opatření často úspornějším a dlouhodobě udržitelným způsobem.

Sdílená (víceúčelová) řešení

Způsoby navrhování a správy, které propojují více funkcí a potřeb

obce v jednom prostoru a zvyšují tak efektivitu využití půdy. Například park může sloužit k odpočinku, pořádání společenských akcí, zadržování dešťové vody či ochlazování mikroklimatu.

Společenská odpovědnost firem (Corporate Social Responsibility – CSR)

Přístup, kdy podniky a podnikající osoby vědomě přebírají odpovědnost za svůj dopad na společnost a životní prostředí – například podporou místních iniciativ, snižováním znečištění nad rámec zákonných povinností nebo zajištěním slušných pracovních podmínek.

Sukcese

Přirozený proces postupné změny společenstev rostlin a živočichů na určitém území, kdy se jednotlivé druhy v čase nahrazují. V rámci managementu krajiny lze sukcesi využít k tvorbě pestrých biotopů, podpoře biodiverzity a postupnému obnovení či přirozené přeměně krajinných ploch bez intenzivního zásahu člověka.

Šedá voda

Označení pro splaškovou odpadní vodu z domácností a dalších neprůmyslových budov, která (na rozdíl od tzv. černé vody) neobsahuje odpad z toalet. Po vyčištění je jako užitková voda vhodná pro další využití v budově, například pro splachování, mytí podlah nebo zalévání.

Tepelný ostrov (efekt tepelného ostrova)

Jev, kdy jsou zastavěné nebo intenzivně využívané oblasti teplejší než okolní krajina. Jedná se o povrchy akumulující teplo (beton, asfalt, holá půda či střechy) bez vegetace, která prostor ochlazuje. Tepelné ostrovy se objevují ve městech a v rozsáhlých a intenzivně obhospodařovaných zemědělských oblastech a ovlivňují místní klima, vodní bilanci, zdraví lidí a ekosystémy.

Územní plán

Závazný legislativní dokument, který určuje, jak mají být využívány

a rozvíjeny pozemky a prostory. Vymezuje plochy pro bydlení, dopravu, veřejná prostranství, zeleň i hospodářské činnosti a vytváří rámec pro rozhodování o rozvoji území.

Územní plánování

Územní plánování je proces, při kterém orgány veřejné správy určují, jak bude využíván a rozvíjen prostor na území obce, města nebo regionu. Cílem je koordinovat různé formy využití půdy, jako jsou bydlení, doprava, veřejná prostranství, zelené plochy či průmyslové zóny, a vyvážit rozvoj s ochranou životního prostředí a kvalitou života. Územní plánování probíhá hierarchicky a zahrnuje národní a regionální strategické plány, územní plány pro konkrétní využití pozemků a zástavby a detailní plány na lokální úrovni.

Veřejná prostranství

Jakákoli venkovní plocha, která je volně přístupná všem – například parky, náměstí, ulice nebo rekreační plochy, ale také louky, lesní cesty či břehy vodních toků. Pojem nezohledňuje vlastnictví pozemku a jeho výklad se v jednotlivých zemích liší.

Výmladkové hospodaření v lesích (pařezení)

Lesy, v nichž jsou stromy pravidelně káceny nízko u země, aby z pařezů znovu obrůstaly výmladky. Tento tradiční způsob hospodaření poskytuje obnovitelný zdroj dřeva a vytváří rozmanitá stanoviště pro volně žijící živočichy.

Zelená infrastruktura

Zelená infrastruktura je síť propojených přírodních, polopřírodních a navržených ploch – zahrnující lesy, louky, mokřady, řeky, rybníky, remízky, parky a veřejné otevřené prostory. Tyto zelené a modré prvky společně podporují biodiverzitu, zadržování a čištění vody, zlepšují kvalitu ovzduší a místní klima a poskytují prostor pro rekreaci a zdravé a příjemné prostředí pro obyvatele. Zelená infrastruktura je důležitá jak v urbanizovaném prostředí, tak ve volné a venkovské krajině.

Partnerský tým projektu:**Česká republika:**

Česká asociace pro krajinářskou architekturu (ČAKA);
Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu (SZKT)

Česká republika:

Institut evropských profesních studií, s. r. o., IEPS

Německo:

Svaz německých krajinářských architektů, regionální sdružení Sasko (Bund Deutscher Landschaftsarchitekt:innen Landesverband Sachsen e.V, bdla)

Finland:

Finská asociace krajinářských architektů
(Suomen maisema-arkkitehtiliitto – Finlands
landskapsarkitektförbund ry, MARK)

Slovensko:

Ústav krajinářské architektury, Fakulta zahradnictví a krajinného inženýrství, Slovenská zemědělská univerzita v Nitře (Ústav krajinej architektúry, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, SUA)

Autorský tým:

Soňa Bellérová
Christiane Eberts
Eva Jeníková
Bhangyashree Khot
Nita Koskiahde
Pia Kuusiniemi
Pipsa Penttinen
Mila Raudaskoski
Holger Rothamel
Angela Schüller
Steffi Schüppel
Katarína Slobodníková
Magdalena Smetanová
Sylvia Staudte
Zuzana Štemberová
Attila Tóth

Vizuální koncept, design**a ilustrace:**

Jaromír Skácel

Foto:

Autorský tým projektu, Alter Nativa o. z., Marek Hus, Juraj Krumpolec, Martin Micka, Michal Zajaček a obce Kostelní Lhota a Krásne Sady

Místa vydání:

Praha / Drážďany / Helsinky / Nitra

ISBN:

978-80-86950-25-9

(tištěná verze)

ISBN:

978-80-86950-30-3

(elektronická verze, PDF)

Recommended citation:

Projekt LIF-T. 2025. Landscape in Focus: *Tools for Small Municipalities for Sustainable Landscape*. Brožura. Autorský tým projektu LIF-T. Projekt Erasmus+ č. 2023-1-CZ01-KA220-ADU-000164978. 1. vydání. Praha, Česká republika: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, z. s. (SZKT), 130 s. ISBN 978-80-86950-26-6. Dostupné z: <https://lif-t.eu/>.

Tento dokument je výstupem projektu Erasmus+ 2023-1-CZ01-KA220-ADU-000164978 Landscape in Focus: Tools for Small Municipalities for Sustainable Landscape, financovaného Evropskou unií. Vyjádřené názory jsou názory autorů a neodrážejí nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenesou odpovědnost.

Toto dílo je licencováno pod Creative Commons. Uvedte původ – Neužívejte komerčně 4.0 Mezinárodní (CC BY-NC 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.cs> Licence se vztahuje na obsah brožury s výjimkou fotografií, grafických podkladů a log partnerů, pokud není uvedeno jinak.

Co-funded by
the European Union

LANDSCAPE IN FOCUS

